

Univerzita Palackého v Olomouci

Cyrilometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Ochrana práv příjemců a poskytovatelů pomoci při začleňování cizinců do českého školského systému

Bakalářská práce

Studijní program

Mezinárodní sociální a humanitární práce

Autor: Barbora Cočevová

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Eva Kubíčková

Olomouc 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně na základě použitých pramenů a literatury uvedených v bibliografickém seznamu.

V Olomouci 31. 7. 2023

Barbora Cočevová

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat vedoucí práce, paní PhDr. Mgr. Evě Kubíčkové za její trpělivost v průběhu psaní práce. Jsem vděčná za zpětnou vazbu, kterou mi vždy ochotně poskytla.

Obsah

Úvod.....	13
1 Představení tématu	15
1.1 Popis výchozího stavu.....	16
1.2 Cíl práce	17
2 Rešerše	19
2.1 Výsledky rešerše	20
3 Příjemci a poskytovatelé pomoci	21
3.1 Příjemci pomoci	21
3.1.1 Příjemci – legislativní kontext	21
3.2 Poskytovatelé pomoci	24
4 Sociální práce a etický kontext	27
4.1 Teorie sociální práce	27
4.1.1 Antiopresivní přístupy	28
4.1.2 Identita sociálního pracovníka	31
4.2 Metody sociální práce	33
4.2.1 Interkulturní práce.....	34
4.2.2 Školská sociální práce.....	34
4.2.3 Buddy program	36
4.3 Etické hledisko.....	38
4.3.1 Etický kodex sociálního pracovníka České republiky	38
4.3.2 Etika v mezinárodní kontextu	39
4.3.3 Příklady porušování etického chování a dilemata	41
5 Mezinárodní sociální práce a humanitární práce	45
5.1 Mezinárodní sociální práce	45
5.2 Humanitární práce.....	46
6 Sociální politika	49
6.1 Integrovaná politika	49
6.1.1 Koncepce integrace cizinců	50
6.2 Vzdělávací politika	53
6.2.1 Strategie vzdělávání	55
6.3 Aktéři integrace ukrajinských dětí do škol	56
7 Analýza potřebnosti	59
7.1 Příčiny problému a jeho důsledky.....	60
7.2 Příklady řešení (ČR nebo v zahraničí)	60
7.3 Počty ukrajinských žáků na školách	61
7.4 Specifika cílové skupiny	61

7.5	Metody získání dat a vyhodnocení výchozího stavu	62
7.6	Stakeholders	62
8	Cíl projektu.....	65
8.1	SMART	65
9	Analýza potřeb – projekt	67
9.1	Popis cílových skupin.....	67
9.2	Analýza potřeb cílových skupin	67
9.3	Předpokládaný počet účastníků Buddy programu a logika jeho odhadu	68
10	Klíčové aktivity	69
10.1	Nábor koordinátora.....	69
10.2	Výběr koordinátora.....	70
10.3	Školení koordinátora	71
10.4	Nábor buddies.....	71
10.5	Výběr buddies.....	72
10.6	Školení buddies	72
10.7	Workshopy (projektový den).....	72
10.8	Stanovení pravidel programu	73
10.9	Vytvoření harmonogramu	74
10.10	Průvodce Buddy programem	74
10.11	Harmonogram.....	75
11	Indikátory splnění klíčových aktivit	77
12	Management rizik	81
12.1	Nezpůsobilý koordinátor	81
12.2	Nezpůsobilí buddies	82
12.3	Nedostatek buddies.....	82
12.4	Osvěta nepomůže otevřenosti ve škole.....	83
12.5	Nesrozumitelnost metodických materiálů	83
12.6	Buddies nechtějí pokračovat v dobrovolnické činnosti.....	83
12.7	Škola nechce zavádět program	84
12.8	Ukrajínští žáci nenastoupí do školy nebo se v průběhu roku odstěhují zpět na Ukrajinu	85
12.9	Ukrajínští žáci se nechtějí začleňovat.....	85
12.10	Nesrozumitelnost metodických materiálů	85
13	Výstupy.....	87
13.1	Výstup 1 – Vyškolený koordinátor.....	87
13.2	Výstup 2 – Vyškolení buddies.....	87
13.3	Výstup 3 – Osvěta ve škole	88
13.4	Výstup 4 – Vytvoření metodických materiálů k Buddy programu	89
14	Terénní průzkum.....	91

14.1 Základní škola Palachova ve Žďáru nad Sázavou	91
14.2 Biskupské gymnázium ve Žďáru nad Sázavou	92
15 Přidaná hodnota Buddy programu	93
16 Logframe	95
17 Harmonogram – Ganttův diagram	97
18 Rozpočet	99
Závěr	101
Bibliografie	105
Seznam tabulek a grafů	115
Anotace	117
Anotation	117

Úvod

Práce s ukrajinskými uprchlíky je v České republice poměrně aktuální téma. Často slýchávám různé názory, na přijímání uprchlíků a opatření s tím spojené, které jsou opačného pólu. Někteří obyvatelé jsou až znechucení, a další část by rozdala všechn svůj majetek. Myslím si, že je důležité pracovat nejen s ohroženou menšinou, ale podpořit členy majoritní společnosti, i přes jejich rozdílné názory. O to důležitější je podpořit ty, kteří v procesu integrace pomáhají.

Během studia na Caritas – Vyšší odborné škole sociální Olomouc jsem se nějakým způsobem ocitla hned na dvou praxích s cizinci, a tak v průběhu času vyplynulo, že jsou cizinci cílovou skupinou, kterou bych chtěla lépe poznat a prozkoumat. Blízké mi jsou děti a pro jejich zdravý vývoj je klíčové dobré vzdělání. Např. v Listině základních práv a svobod v článku 33 stojí, tuto informaci představím v práci viz kapitola Legislativní kontext, že právo na vzdělání má každý. Proto jsem všechny své zájmy dala dohromady a rozhodla jsem se zpracovat práci, co se zabývá jak dětmi a jejich přístupem ke vzdělání, tak osobami, kteří dětem pomáhají nebo jim pomoc zprostředkovávají.

V první části práce se věnuji teoretickému popisu začleňování ukrajinských dětí do českých škol s přesahem do ochrany práv příjemců a poskytovatelů pomoci. Cílem teoretické části je zjistit, jak efektivně začlenit ukrajinské děti do školy prostřednictvím Buddy programu bez omezení práv jejich a práv poskytovatelů pomoci. Na téma se podívám z pohledu teorií a metod sociální práce, etiky, legislativního ukotvení a sociální politiky. Dále popíšu přesah do mezinárodní sociální práce a humanitární práce. Součástí teoretické části je analýza potřeb cílových skupin, což jsou příjemci a poskytovatelé pomoci. V rámci práce jsem prováděla terénní průzkum, ve Žďáru nad Sázavou, ze kterého jsem vycházela právě v analýze potřebnosti.

Na teoretickou část navazuji částí praktickou, a to konkrétně projektem. Cílem projektu je zavedení Buddy programu na Biskupském gymnáziu ve Žďáru nad Sázavou v průběhu prvního pololetí školního roku 2023/2024. Na úvod rozeberu cíl projektu, popíšu klíčové aktivity a jejich návaznost na indikátory, zápis z terénního průzkumu ze dvou škol ve Žďáru nad Sázavou. Představím management rizik, kde nejdříve identifikuji možná rizika a následně přiblížím způsoby řešení těchto rizik. Každý projekt potřebuje nějaké výsledky a výstupy. Proto výstupy a výsledky nejen popíšu, ale čtenář je najde v logramu (tj. logický rámeček) projektu s heslovitým rozpisem celého

projektu od záměru a cíle, přes klíčové aktivity až po předpoklady a rizika. Součástí práce je popis přidané hodnoty projektu, proč vůbec Buddy program zavádět, poté rozpočet a harmonogram projektu, znázorněný v Ganttově diagramu.

1 Představení tématu

V této kapitole bude představena integrace, kterou formou integrace se zabývám v kontextu tématu. Vzhledem k tomu, že je integrace oboustranný proces, jehož součástí jsou jak cizinci, tak majoritní společnost. (MV [online]). Popíšu pojmy uprchlík, příjemce a poskytovatel pomoci, v kontextu problematiky práce a Buddy program, jako metodu při začleňování ukrajinských dětí do škol.

Integrace cizinců je podle Dohnalové proces začleňování imigrantů. Postupně se začleňují do struktur a vazeb místních obyvatel a utváří s nimi společenství. (Dohnalová, 2012, s.9) Proces začleňování je bohatý v mnoha směrech, ať z pohledu legislativního, psychologického, sociologického nebo ekonomického. Zaměřím se na integraci ve školství, konkrétně na integraci ukrajinských dětí do českých škol. Zástupcem státu v oblasti začleňování dětí cizinců do škol se zabývá Ministerstvo vnitra (dále jen MV) ve spolupráci s Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT). Více viz kapitola Sociální politika.

Ukrajinské děti, které přišly do České republiky následkem války na Ukrajině, jsou z legislativního pohledu cizinci. Podle zákona o pobytu cizinců na území České republiky je cizincem fyzická osoba, která nemá státní občanství České republiky. (§1, zák. č. 326/1999 Sb.) I přes to, že nejsou českými občany, vztahuje se na ně např. povinná školní docházka, viz kapitola Legislativní kontext. Protože jde o cizince-uprchlíky, kteří se nemohou do země svého původu vrátit a poživitele dočasné ochrany (§3, zák. č. 65/2022 Sb.), tak je úkolem státu, aby uprchlíky podpořil v začlenění se do české společnosti. Součástí je např. vzdělávání dětí cizinců.

Uprchlík je osoba, která je uznána uprchlíkem podle kritérií Ženevské konvence (1951). Jde o osobu nacházející se mimo zemi svého původu a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských a národnostních nebo z důvodů příslušnosti k jistým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů. (UNHCR [online])

Příjemci a poskytovatelé pomoci jsou klíčové pojmy, v kontextu začleňování ukrajinských dětí do škol. Příjemci pomoci, o kterých v této práci budu hovořit, jsou **žáci a studenti z Ukrajiny, co přišli do České republiky následkem války na Ukrajině**. Více viz Příjemci pomoci. Poskytovatelé pomoci při začleňování ukrajinských dětí do škol, mohou být např. **pedagogové, sociální pracovníci, další nepedagogičtí pracovníci a čeští spolužáci – v rámci Buddy programu**, kdy pomáhají jako dobrovolníci/buddies.

V práci představím sociální pracovníky a pedagogické pracovníky. Viz Poskytovatelé pomoci.

V průběhu práce budu zjišťovat, jestli by mezi možností řešení mohla patřit realizace Buddy programu. Buddy program spojuje studenty cizince s místními studenty. Program zakládá na principu dobrovolnictví a interkulturního dialogu. Prostřednictvím Buddy programu se mohou studenti cizinci snadno začlenit do místní komunity. (The Buddy System, [online]) Buddy může být starší spolužák na škole nebo externista, který tráví s cizincem čas po škole, ve volném čase. Program buddy se využívá i v jiných konceptech, než je integrace cizinců. Více viz Buddy program.

1.1 Popis výchozího stavu

V České republice pobývalo k 31.8.2022 453 475 občanů třetích zemí. Z celkového počtu všech cizinců na území České republiky navštěvovalo podle MŠMT mateřské školy ve školním roce 2021/2022 asi 12 103 dětí. Na základních školách bylo 30 543 žáků a na středních školách celkem 10 053 žáků. Do počtů se nepočítá přijetí žáků v průběhu roku v důsledku uprchlické vlny z Ukrajiny. (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2022, s.6)

Ve školním roce 2022/23 bylo přijato do škol dalších 67 316 dětí z Ukrajiny, které získaly dočasnou ochranu (stav ke dni 19. 9. 2022). (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2022, s.6–7) Čísla se v průběhu roku mohou měnit.

Při terénním průzkumu, praxích a rešerši zdrojů, jsem se zjišťovala potřeby cílové skupiny viz kapitola Analýza potřeb. Zaměřila jsem se na Žďár nad Sázavou, odkud pocházím. Město je součástí Kraje Vysočina. Kraj Vysočina není na vysokých příčkách počtu cizinců na školách, ale s uprchlickou vlnou z Ukrajiny se musely školy vypořádat s nástupem ukrajinských dětí bez žádné zkušenosti. Tak tomu bylo na školách ve Žďáru nad Sázavou, kde jsem dělala terénní průzkum neměly žádné zkušenosti. V Kraji Vysočina je k 17.5.2023 na základních školách 1 464 Ukrajinců. Na středních školách je v Kraji Vysočina 126 žáků z Ukrajiny. (Kraj Vysočina [online]) V práci se zaměřím na osmiletá gymnázia (tzn. druhý stupeň základní školy a střední školu).

1.2 Cíl práce

Cíl práce v zadání zní, zjistit, jak efektivně začlenit cizince do českých škol bez omezení práv jejich a práv poskytovatelů pomoci. Tato formulace je velmi obecná a obsáhlá, proto jsem se rozhodla cíl zkonkretizovat. Cílem práce je tedy **zjistit, jak efektivně začlenit ukrajinské děti do školy prostřednictvím Buddy programu bez omezení práv jejich a práv poskytovatelů pomoci.**

2 Rešerše

K uskutečnění vyhledávání byl použit tento postup stanovení rešeršních otázek, stanovení klíčových slov, vyhledávání elektronických zdrojů a popis výstupu rešerše.

Na začátku rešerše výzkumů a zdrojů, jsem položila tyto rešeršní otázky:

- Jaké jsou dostupné informace ohledně integrace cizinců do českých škol?
- Jaké jsou dostupné informace ohledně integrace ukrajinských uprchlíků do českých škol?
- Jaké jsou dostupné informace ohledně ochrana práv příjemců a poskytovatelů pomoci při integraci cizinců v České republice?

Ve vyhledávání jsem použila tato klíčová slova:

- Cizinci nebo migranti (foreigners or migrants)
- Integrace do škol (integration into schools)
- Česká republika (Czech Republic or Czechia)
- Školská sociální práce (school social work)

Vyhledávání bylo rozšířeno o pojmy:

- Ochrana práv (protection of the rights)
- Ukrajinci (Ukrainians)
- Buddy program (Buddy programme)
- Poskytovatelé pomoci
- Pomáhající profese
- Příjemci pomoci

Vyhledávání probíhalo v databázích EBSCO, Web of Science, Scopus a Google Scholar v červnu 2023.

2.1 Výsledky rešerše

Vyhledávání v databázi **Scopus**: Zadal jsem rešeršní otázky jako integrace cizinců do českých škol, školská sociální práce v ČR, školská sociální práce s cizinci, integrace Ukrajinců do českých škol, Buddy program s cizinci, Buddy program na druhém stupni ZŠ. Celkem databáze vygenerovala 133 zdrojů.

Vyhledávání v databázi **Web of science**: Zadal jsem otázky integrace cizinců do českých škol, ochrana práv poskytovatelů pomoci, Buddy program v ČR, školská sociální práce s Ukrajinci v ČR, integrace cizinců do českých škol, ochrana práv poskytovatelů pomoci, Buddy program v ČR, školská sociální práce s Ukrajinci v ČR. Celkem databáze vygenerovala 52 zdrojů.

Vyhledávání v databázi **EBSCO**: Zadal jsem rešeršní otázky integrace cizinců do českých škol, ochrana práv poskytovatelů pomoci, školská sociální práce v ČR, školská práce s cizinci, Buddy program/peer interakce, Buddy program/peer interakce ve škole. Celkem databáze vygenerovala 440 zdrojů.

Většina výsledků nebyla adekvátních pro téma práce. Část zdrojů se opakovala v různých databázích. Pokud jsem se dotazovala na příjemce pomoci, výsledky hovořili o osobách s HIV, romské a vietnamské národnostní menšině apod. Zdroje týkající se Buddy programu jsem dohledala spíše pod pojmem peer programme. Nejvíce zdrojů jsem použila z databáze **Google Scholar**. Např. základním zdrojem, ze kterého jsem vycházela při popisu školské sociální práce byla Školská sociální práce (Skyba, 2015) Dalšími použitými výsledky jsou: Sociální práce na základních školách a ve školských poradenských zařízeních: analýza současného stavu v České republice (Havlíková, 2018), Interkulturní mediace v sociologickém a právním kontextu (Večeřa, Urbanová a kol., 2017), Mediace v teorii a praxi (Holá, 2011), The Humanitarian Challenge (Gibbons a Heintze, 2015), Úvod do zahraniční pomoci s důrazem na etiku jejího poskytování (Princová, 2012) atd.

Další rešerše probíhala na stránkách knihovny univerzity, na webových stránkách organizací Meta, InBáze, dále MPSV, MŠMT a MV. Další zdroje jsem vyhledávala v prezentacích vyučujících a osobně ve školních knihovnách, se zaměřením převážně na práci s menšinami, integraci cizinců a interkulturní práci.

3 Příjemci a poskytovatelé pomoci

V následující podkapitole popíšu, kdo je poskytovatel a příjemce pomoci, jakožto dva klíčové pojmy celé práce, jaké je legislativní ukotvení jejich práv a povinností, které představím v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve školském zákoně, v Listině základních práv a svobod (dále LZPS), zákony Lex Ukrajina, vytvořené pro řešení uprchlické vlny z Ukrajiny a další.

Sociální práce se stará o ohrožené skupiny, pokud však jde o integraci, je dle mého názoru důležité vnímat potřeby majoritní skupiny, natož potřeby těch, kteří pomoc poskytují, aby bylo ohroženým skupinám dostatečně a kvalitně pomoci.

3.1 Příjemci pomoci

Výraz příjemce pomoci působí spíše jako pasivní role klienta. Vzniká tak nebezpečí, že příjemci přisuzujeme spíše roli objektu než subjektu, v procesu pomoci. Příjemci pomoci nesou stigma, že jsou bezmocní a podřízení, zranitelní, bez majetku a možností, kdy bojují o přežití. Tento pohled je laický, protože příjemci mají své mechanismy, jak přežít. (Princová, 2012, s. 30)

Úkolem sociálního pracovníka je schopnost akceptace klienta/příjemce a jeho porozumění. Změna u klienta nemůže nastat, pokud impulz vychází pouze ze strany sociálního pracovníka. Cílem není pouze změna, ale i respektování klientova rozhodnutí a důvěry, a podpora v řešení dílčích problémů. Úspěch sociální práce lze měřit nejen podle obecných sociálních norem, ale také skrze klientovu perspektivu a schopnost sociálního pracovníka přiblížit se mu. (Stanoev, 2015, s. 47) Např. v průběhu integrace do škol nemůžeme ukrajinské dítě nutit, aby se zapojilo do nějakého nadstandardního programu pro cizince, pokud nechce. Spíše ho podpořit ve vyučování, při komunikaci se spolužáky atd.

Příjemci pomoci, o kterých v této práci budu hovořit, jsou **žáci a studenti z Ukrajiny**, co přišli do České republiky následkem války na Ukrajině.

3.1.1 Příjemci – legislativní kontext

V této části přiblížím, kdo jsou příjemci pomoci z právního pohledu. Popíšu dokumenty jako LZPS, Úmluva o právech dítěte, Lex Ukrajina, Školský zákon a další. Příjemce

pomoci jsem již obecně představila v kapitole Představení tématu, proto rovnou přejdu k příjemcům, kterých se práce týká, tedy k ukrajinským dětem.

Příjemci pomoci jsou tedy ukrajinské děti, které nastoupily do české školy a nehovořily česky. Pro ukrajinské děti a mládež je na prvním ovládní českého jazyka, aby se mohly zapojit do kolektivu nejen ve škole.

Znalosti češtiny postupně rostou u všech věkových skupin ukrajinských dětí a mládeže, i přes to potřebujeme posilovat výuku českého jazyka. Součástí je podpora volnočasových aktivit, které jsou stěžejní pro úspěšnou integraci. Asi 70 % ukrajinských dětí od 3 let se alespoň několika větami umí vyjádřit česky, v běžných situacích se domluví 36 %. Čeština se zlepšuje u všech dětí napříč věkovými kategoriemi. (PAQ [online])

Protože popisují ukrajinské děti, jako na zranitelnou skupinu, co si zaslouží zvláštní legislativní ochranu. Dítě je každá lidská bytost, která nedosáhla osmnácti let, pokud dítě nenabylo zletilosti dříve. (Čl. 1, sdělení č.104/1991 Sb.) Ukrajinské děti jsou poživateli dočasné ochrany, kterou více přiblížím v rámci zákonů Lex Ukrajina.

V oblasti mezinárodního práva se integraci cizinců do škol vztahuje Úmluva o právech dítěte v článku 28. Cílem vzdělávání dětí, na základě rovných možností, je bezplatné a povinné základní vzdělání, informovanost a poradenství v oblasti vzdělávání, dostupné a přijatelné střední vzdělání a další. (Sdělení č.104/1991 Sb., čl.28) Úmluvu o právech dítěte právě definuje, kdo je dítětem. Viz předchozí odstavec.

V české legislativě bych odkázala základní právo, vycházejícího z Listiny základních práv a svobod, konkrétně na hlavu 4, článek 33. Hovoří o tom, že právo na vzdělání má každý. Podmínky plnění povinné školní docházky upravuje stát. (LZPS, čl.33) Cizinci mají tedy stejné právo na vzdělání jako čeští občané.

Lex Ukrajina

Významným dokumentem upravující pomoc ukrajinským uprchlíkům jsou tři zákony Lex Ukrajina. Zákon č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, zákon č. 66/2022 Sb., o opatřeních v oblasti zaměstnanosti a oblasti sociálního zabezpečení v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace a zákon č. 67/2022 Sb., o opatřeních v oblasti školství v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace. V dalších odstavcích se zaměřím na zákon č. 65/2022 Sb. a zákon č. 67/2022 Sb.

MV navrhlo Lex Ukrajina, upravující např. podmínky pro získání dočasné ochrany a právní status uprchlíků. Dále zákon navržený MPSV popisuje podmínky zaměstnávání, sociální zabezpečení a zákon navržený MŠMT zase vysvětluje přístup ke vzdělávání. Zákony vstoupily v platnost 21. 3. 2022. Byly přijaty na dobu jednoho roku s účinností do 31. 3. 2023. (Migrace online, Lex Ukrajina základní přehled [online]) Účinnost aktualizované verze Lex Ukrajina V je od 1.7. 2023 do 1. 7. 2024.

Zákon č. 65/2022 Sb. popisuje dočasnou ochranu, kdy dočasnou ochranou je oprávnění cizince k jeho pobytu na území České republiky. Podle § 3 dočasnou ochranu uděluje Ministerstvo vnitra nebo Policie České republiky cizincům, na základě rozhodnutí Rady EU. Cizinci, kteří prokáží, že měli platné povolení k trvalému pobytu na Ukrajině a jejich návrat do svého státu nebo posledního trvalého bydliště před vstupem na Ukrajinu je ohrožen skutečným nebezpečím podle českého zákona o pobytu cizinců (§ 179 odst. 2, zák. č. 326/1999 Sb.), tak mohou získat dočasnou ochranu. (§ 2-3, zák. č. 65/2022 Sb.)

Zákon v rámci Lex Ukrajina upravující oblast školství je zákon č. 67/2022 Sb., o opatřeních v oblasti školství v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace. Zákon popisuje přijímání ke vzdělání, spádové školy, postup při vyřazení ze školy, obsah vzdělávání, zařazování cizinců do tříd etc. (Zák. č. 67/2022 Sb.) Aby stát podpořil vzdělávání ukrajinských žáků, vytvořil opatření, které zajistí, že se děti ke vzdělání dostanou. § 2b popisuje lhůtu k zahájení povinné školní docházky. „Cizinec je povinen zahájit povinnou školní docházku nebo povinné předškolní vzdělávání nejpozději do 90 dnů ode dne poskytnutí dočasné ochrany.“ (§ 2b, zák. č. 67/2022 Sb.) § 7 hovoří o výjimce z hygienických požadavků na školy a školská zařízení. Škola tedy může přijmout žáky, i když dosáhla plné kapacity, protože se po dobu platnosti zákona č. 67/2022 Sb., nevztahují na školu hygienická opatření. (§ 7, zák. č. 67/2022 Sb.)

Školský zákon

Asi nejdůležitějším zákonem upravující vzdělávání v České republice je školský zákon. § 16 popisuje podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Pro žáky a studenty cizince jde o tlumočení, poradenství a o úpravu podmínek během přijímacích zkoušek. (§16, zák. č.561/2004 Sb.) Např. na základě žádosti může být ukrajinským žákům prominuta zkouška z českého jazyka během přijímacího řízení na střední školu.

Podle Školského zákona máji ukrajinské děti přístup ke vzdělání od základního vzdělávání, přes umělecké vzdělávání po vyšší odborné vzdělávání. Součástí přijetí na školy je i bezplatná jazyková výuka s přizpůsobením na specifické potřeby jedinců. (§20, zák.č.561/2004 Sb.) Na ukrajinské děti se totiž vztahuje povinná školní docházka jakožto na osoby, které na území České republiky pobývají déle než 90 dnů. (§36, odst.2, zák.č.561/2004, Sb.)

3.2 Poskytovatelé pomoci

Poskytovatelé pomoci, v kontextu začleňování ukrajinských dětí do škol, mohou být např. pedagogové, sociální pracovníci, další nepedagogičtí pracovníci a čeští spolužáci – v rámci Buddy programu, kdy pomáhají jako dobrovolníci/buddies.

Poskytovatelé pomoci – sociální pracovníci, sociální služby. Sociální služby a sociální pracovníci se řídí zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, jehož obsahem jsou sociální služby, jaké jsou typy apod. Dále mlčenlivost, financování sociálních služeb, přestupky, předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka atd.

Poskytovatelem sociálních služeb je fyzická či právnická osoba, o jejíž registraci rozhoduje krajský úřad podle místa trvalého nebo hlášeného pobytu, (§ 78, zák. č. 108/2006 Sb.) a která splňuje podmínky pro registraci. (§ 79, zák. č. 108/2006 Sb.) Přehled registrovaných fyzických a právnických osob nalezneme v Registru poskytovatelů sociálních služeb. (Registr poskytovatelů sociálních služeb [online])

Poskytovatelé pomoci – vzdělávací zařízení a pedagogové. Školy by měly zajistit podpurná opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, viz podkapitola Školský zákon. Součástí podpory je třeba poradenství, úprava podmínek pro přijetí na školu, vzdělávání podle individuálního plánu apod. (§ 16, odst. 1-2, zák. č. 561/2004 Sb.)

Školský zákon zmiňuje práva a povinnosti pedagogů, kdy mají právo na vytváření bezpečných podmínek pro výkon jejich činnosti, ochranu před fyzickým a psychickým násilím ze strany osob, které jsou v kontaktu s učiteli. Mezi povinnosti patří dodržovat zásady a cíle vzdělávání, chránit své žáky, hájit a respektovat jejich práva a přistupovat zodpovědně k výuce. (§ 22a, § 22b, zák. č. 561/2004 Sb.) Zde se prolínají zájmy obou stran integrace, povinnosti učitelů a práva žáků, tedy příjemců a poskytovatelů pomoci.

Pomoc nemusí nutně poskytovat pouze čeští pedagogové. O ukrajinských učitelích se vyjadřuje zákon č. 67/2022 Sb. v § 6, který popisuje výjimky z požadavku znalosti

českého jazyka, pokud se jedná pedagogického pracovníka, který vyučuje ve třídách, v nichž jsou převážně cizinci nebo občané Ukrajiny. (§ 6, zák. č. 67/2022 Sb.)

4 Sociální práce a etický kontext

V této kapitole představím teorie a metody sociální práce, při začleňování ukrajinských dětí do škol a etickou souvislost s problematikou práce.

4.1 Teorie sociální práce

V této kapitole představím sociální práci, její teorie využívané při práci s cizinci. Antiopresivní přístupy (dále jen AOP) a koncept patření jsou významné pro práci s cizinci, konkrétně práci s ukrajinskými dětmi.

Např. AOP analyzují útlak a diskriminaci. Již název napovídá a obrací pozornost sociálních pracovníků k cílenějšímu zaměření na zpochybnění strukturální dynamiky moci za účelem vymýcení různých forem útlaku. AOP nabízejí jasnější propojení mezi praxí sociální práce a sociální spravedlností. Sociální spravedlnost je jedním z hlavních principů sociální práce. Antiopresivní pohled nabízí lepší konceptuální model pro pochopení útlaku, privilegií a mocenské dynamiky na strukturální úrovni. (Sakamoto, Pitner, 2005, [online]) Proto je tak významný pro pochopení role ukrajinských uprchlíků v České republice.

Dále vysvětlím důležitost identity sociálního pracovníka, které kompetence jsou klíčové pro práci s cizinci a jak se věnovat lidem pracujícím v pomáhajících profesích. Dát k poskytovatelům.

Úkolem sociální práce je tedy podporovat cizince a jejich rodiny při překonávání překážek, které mohou bránit jejich plnému zapojení do školního života, jako jazyková bariéra, kulturní rozdíly, nedostatečná znalost systému českého vzdělávání nebo diskriminace.

Sociální práce je profese založená na praxi. Je akademickou disciplínou, která podporuje sociální změny a rozvoj, sociální soudržnost a posilování a osvobozování lidí. Principy sociální práce jsou sociální spravedlnost, lidská práva, kolektivní odpovědnost a respekt k různorodosti. Sociální práce se opírá o teorie sociální práce, zapojuje lidi a struktury do řešení životních problémů atd. (IFSW [online])

4.1.1 Antiopresivní přístupy

Při práci s příjemci pomoci, tedy s ukrajinskými dětmi můžeme využít antiopresivní přístupy, které pracují s opresí neboli útlakem. (Dohnalová, 2014, s. 66) Opresi představuje nějaké strukturální znevýhodnění. Ohrožené skupiny mohou být diskriminovány na základě rasy, pohlaví, postižení, sociální třídy, sexuální orientace a dalších faktorů. Antiopresivní přístup jsem zvolila, protože je využívám v praxi při práci s cizinci. Častým problémem cizinců obecně je nerovný přístup jak na trhu práce, v získání bydlení nebo přístupu ke vzdělání. Antiopresivní pohled nám pomůže lépe tyto výzvy objevit a analyzovat.

Redukovat diskriminaci pomocí antiopresivních přístupů je jejich stěžejním cílem. Antioprese se snaží diskriminující vztahy nahradit vztahy rovnoprávnými. Ty pak umožňují jednotlivcům a skupinám při jejich realizaci a vyjádření se ke svým potřebám. Antiopresivní rysy při diagnostice klientovi situace znamenají, že vnímáme diskriminaci jako základní rys klientovy situace. Podle Dohnalové lze opresi odstranit nebo naopak posílit. (Dohnalová, 2014, s. 67)

Principy antiopresivních přístupů

Navrátil (2001) staví antiopresivní přístupy na třech imperatívech, které je důležité znát. Je to spravedlnost (justice), rovnost (equality) a spoluúčast (participation). (Thompson in Navrátil, 2001, s. 238)

Princip spravedlnosti je předpoklad, že s každým bude nakládáno podle jeho práv. Nebudou nikomu práva omezována ani odpírána. Děti cizinců mají právo na vzdělání, některé dokonce povinnost docházet do školy a plnit tak povinnou školní docházku. Odkaz na legislativu v kapitole zabývající se právní úpravou související s tématem integrace cizinců do škol. Neměly by být diskriminovány kvůli své rase, náboženskému vyznání apod.

Ve vztahu škola a cizinec by škola neměla nijak znevýhodňovat cizince ve srovnání s českými studenty. Pokud tedy dítě nemluví plynule česky, měla by škola poskytnout pomoc mimo běžný vzdělávací rámec nebo přidělit dítěti asistenta a určitě komunikovat s rodiči o tom, co se děje. Podmínky pro děti se speciálními potřebami popisuje Školský zákon. (§ 16, odst. 2, zák. č. 561/2004 Sb.) Paragraf se vztahuje i na děti cizince, tedy na ukrajinské děti v České republice.

Princip rovnosti klade důraz na rovné šance a možnosti s individuálním přístupem. Rovnost neznamená, že nakládat s každým stejně má za výsledek rovný přístup. Člověk s fyzickým postižením může potřebovat mnohem více péče než člověk fyzicky zdravý. Proto je důležité brát v potaz specifické potřeby každého individuálně. Automaticky dítě, které nemluví česky nemůže být ve škole stejně hodnoceno jako dítě české. S fungujícím a jednoduchým systémem by z koexistence mohly být obohaceny obě strany. Např. přístup ke vzdělání opět popisuje Školský zákon, či zák. č. 67/2022 Sb., který hovoří o nástupu do škol, zahájení povinné školní docházky atd. (Zák. č. 67/2022 Sb.)

Princip spoluúčasti lze využít v různých oblastech, jako je vzdělávání, politika atd. Spoluúčasť je důležitou součástí procesu poskytování služeb, která předpokládá zapojení klientů do plánování, koordinace a hodnocení služeb. To vytváří příležitost pro posílení postavení klientů a vytváří předpoklady pro to, aby poskytované služby skutečně odpovídaly jejich potřebám. Na začleňování dětí do škol by se měli podílet i rodiče, aby věděli, co se s jejich dětmi děje. Zapojit můžeme spolužáky ve třídě nebo starší a zkušenější studenty v podobě buddy programu nebo jen v rámci volnočasových aktivit. Klíčová je komunikace s cizineckými studenty a žáky. Ptát se jich, co by jim pomohlo v překonání jejich nesnadných situací. Na některých základních školách fungují pro ukrajinské žáky ukrajinští psychologové a asistenti. Zapojit tak členy komunity cizinců, aby se pomoci osobně účastnili.

Navrátil zmiňuje ještě **princip zmocňování (empowerment)** klientů. Při zmocňování se pracovník snaží podpořit klienta v nabytí znalostí a dovedností, které mu pomohou k větší samostatnosti a lepšímu životu. Jde o převzetí kontroly nad vlastním životem. Empowerment je vhodný pro práci s opresí a diskriminací. (Navrátil, 2001, s. 239)

Když jsou studenti cizinci podporováni k větší samostatnosti a pomáháme jim budovat jejich kapacitu, tak budou aktivnější a motivovanější ve škole a lépe se začlení do kolektivu. V případě, že si škola dá záležet na podpoře empowermentu u svých studentů, tak tím maximálně přispějí k vytváření inkluzivního prostředí na škole. Buddy program pracuje se zmocňování domácích studentů, protože je zapojuje do procesu a umožňuje jim převzít vlastní zodpovědnost. Když domácí studenty povedeme k převzetí vlastní zodpovědnosti, budou se více snažit a potěší se osobním úspěchem, pokud vše proběhne, jak má.

Koncept patření

Představíme si koncept patření (belonging), jako důležitý pod začlenění do nového prostředí. Pro každého člověka je důležité někam patřit, být něčeho součástí. Migranti chtějí zažít přijetí, bezpečí a důvěru, protože se často cítí být ztraceni, nezačlenění, neidentifikují se s kulturou a společností nové země, strádají nedostatkem sociálních vazeb, protože nové nenavazují a staré ze země původu postupně zanikají. (Dohnalová, 2014, s. 69)

Tento koncept platí pro každého. Situace ukrajinského studenta, který přijde do třídy plné studentů českých. Ze studie, zkoumající podporu učitelů a vrstevníků pro motivaci mladých adolescentů, jejich zapojení do výuky a sounáležitost se školou, se dozvídáme o vzájemné podpoře. Studenti uváděli, že vnímají podporu vrstevníků, že spolužáci mají studenta rádi jako člověka (např. „Studenti se starají o mé pocity.“). Studenti vnímali přání vrstevníků, aby se studentovi dařilo (např. „Studenti chtějí, aby se mi ve škole dařilo.“). (Kiefer, Alley & Ellerbrock, 2015, [online])

Integrace v podobě Buddy programu, tak pomůže studentům cizincům navázat kontakt a vytvořit vztah se studentem místním. Pokud jde o dítě, pro které je nesnadné fungovat v novém prostředí, tak Buddy program pro něj může být klíčovým při začlenění do místní komunity a zažívá přijetí.

Typy antiopresivních přístupů

Autory jako Brouček, Průcha a Navrátil bylo popsáno několik typů antiopresivních přístupů. Pokud jde o problematiku cizinců do škol, podíváme se na tři příklady těchto přístupů. Jde o asimilační přístup, liberální pluralismus a kulturní pluralismus.

Asimilace je postupné včleňování jedné kultury do druhé. (Brouček in Průcha, 2010, s.56) V asimilačním přístupu se předpokládá, že se imigranti přizpůsobí dominantní společnosti, do které vstoupí. Sociální pracovníci pomáhají klientům využívat dostupné zdroje k co nejefektivnějšímu provádění úprav. (Navrátil, 2001, s.240) Ve školním prostředí jde o podpore žáků, kteří se z různých důvodů nemohou sami zapojit do skupin. Jedním z možných řešení je zapojení interkulturního asistenta do procesu začleňování. Další způsobem je povzbuzování českých dětí k aktivní účasti na pomoci atd. Pro zahraničního studenta je důležité zohlednit jeho potřeby a zachovat jeho identitu. Proto může být celý proces poněkud zdlouhavý.

Liberální pluralismus se zabývá rovnými příležitostmi. Všichni by měli mít možnost využívat stejné spektrum služeb. Ve škole by se se všemi mělo zacházet stejně. (Navrátil, 2001, s.240) Tady narážíme na princip rovnosti, protože rovný přístup není stejný přístup. Rovný přístup je upravován podle individuálních potřeb. Je tento přístup dostatečně nediskriminující? Proto se podle Navrátila bere zvláštní zřetel na výchozí podmínky znevýhodněných skupin. (Navrátil, 2001, s.240) To znamená, že když české dítě s poruchami učení využívá různá podpůrná opatření ve výuce, tak mu např. škola přidělí asistenta, získá delší čas na slohové práce, toleranci chyb v českém projevu a další. Podmínky jsou popsány ve Školském zákoně §16 odst. 2. (§16, odst.2, zák. č. 561/2004 Sb.)

Poslední typ, který představím, je **kulturní pluralismus**. Jde o přesvědčení, že v jedné společnosti spolu koexistuje více etnických skupin, i přes to, že si každá skupina zachová své kulturní charakteristiky. (Navrátil, 2001, s.240) Kulturní pluralismus je spíše opakem asimilačního přístupu. Zde se vyzdvihují naše odlišnosti a přijímají se jako normální projev kulturní diverzity.

Zde opět narážíme na koncept patření. Pokud se ve škole respektují kulturní rozdíly a rozmanitost, mohou se cizinci cítit více přijatí. Ovlivní to jejich motivaci k učení, angažovanost ve výuce a volnočasových aktivitách, což kladně ovlivní i začlenění do společnosti.

4.1.2 Identita sociálního pracovníka

Při poskytování pomoci je důležité znát svou identitu, aby si pracovník byl vědom toho, co dělá, a kam chce směřovat. Identita je totožnost či příslušnost k jisté kategorii. (Nakonečný, 2009, s.353) Identifikace opět znamená ztotožnění se s konkrétní kategorií či skupinou. (Nakonečný, 2009, s.354) V rámci tématu práce pojednává o profesní identitě sociálního pracovníka, jakož to poskytovatele pomoci při začleňování ukrajinských dětí do českých škol.

Role sociálního pracovníka

Sociální pracovníci můžou vykonávat několik rolí jako např. angažovaný sociální pracovník, radikální sociální pracovník, byrokratický sociální pracovník nebo profesionální pracovník.

Angažovaný sociální pracovník je rovnocenným partnerem svému klientovi. Jedná empaticky a s respektem. U angažovaného pracovníka je velké riziko vyhoření nebo stranění oblíbenějším klientům. (Matoušek, 2003, s. 46-47) V praxi je důležité vnímat ukrajinské děti jako rovnocenné osoby. Na osmiletých gymnáziích prožijí největší proměny své osobnosti. Jde o fyzickou a psychickou proměnu, utváření názorů, vnímání sexuality apod. Sociální pracovníci proto uplatňují individuální a empatický přístup ke každému, jak potřebuje.

Radikální sociální pracovník je podobný angažovanému pracovníkovi. Zaměřuje se na sociální politiku. Jde mu o změnu zákonů apod. (Matoušek, 2003, s. 46-47) Reformní úroveň se sociální pracovník na českém gymnáziu přímo zabývat nemusí, pokud neprezentuje připomínky, jak by systém mohl napomoci ukrajinským dětem k integraci do kolektivu.

Byrokratický sociální pracovník ovládá schopnost rozdělit osobní hodnoty od profesionálních hodnot. Snaží se o manipulaci klientů v jejich zájmu. Pracovník zároveň plní plány zaměstnavatele. (Matoušek, 2003, s. 46-47) Ve školním prostředí by měl být sociální pracovník spíše přátelský bez náznaku manipulace, proto bych při osvojování rolí preferovala angažovaného pracovníka. Děti jsou v průběhu dospívání citlivé na vnímání tlaků a potřebují více podporu a reflexi než rozkazy a příkazy od autority.

Profesionální sociální pracovník rozděluje role profesionála a klienta. Řídí se etickým kodexem a stará se o zájmy a práva klientů, kdy upřednostňuje individuální vztah s každým klientem. (Matoušek, 2003, s. 46-47) Situace, kdy pracovníci preferují profesionální přístup ke klientům, aby jejich osobní preference nebránili k výkonu práce, záleží na preferenci pracovníka. Např. když jde o klienty, kteří přicházejí s náročným příběhem, jako je válka na Ukrajině, kdy mohly být některé děti svědky válečných zločinů, tak je důležité držet si odstup a nezapojovat příliš emoce, aby nebyl pracovník příliš pohlcený. Stále je sociální pracovník profesionál, co má za úkol pomáhat, aniž by ho jeho vlastní emoce paralyzovali.

Sociální pracovník identifikuje potřeby cizinců a jejich rodin a poskytuje podporu a informace potřebné k úspěšnému začlenění do školního prostředí, pomáhá s komunikací s učiteli a dalšími školními pracovníky, aby zajišťovali prostředí, které je přátelské, inkluzivní a respektuje rozmanitost. Dále podporuje tvorbu programů a aktivit, které podporují interkulturní porozumění a respekt mezi studenty. Více o činnostech sociálních pracovníků viz podkapitola Školská sociální práce.

Kompetence

Každá profese vyžaduje zvláštní a specifické znalosti a dovednosti. (Matoušek, 2003, s. 163) Specifické znalosti a dovednosti každou profesí oddělují a vymezují od těch ostatních. V neposlední řadě sami představitelé profesí tvoří, vědí, co nabídnout, s čím pomoci a kam už jejich kompetence nesahají. To znamená, že osobní i profesní identity jsou důležité, aby člověk jako osoba i pracovník znal sám sebe a své hranice. (Hantová, 2013, s.8) Sociální pracovník pak dokáže lépe poskytovat pomoc.

Proto bych v návaznosti na specifické znalosti a dovednosti sociálních pracovníků bych navázala na **kompetence**, kdy podle Havrdové jsou kompetence sociálních pracovníků: rozvíjení účinné komunikace, orientace a plánování postupu, podpora a pomoc k soběstačnosti, zasahování a poskytování služeb, přispívání k práci organizace a odborný růst. (Havrdová, 1997, s. 45-46) Pro sociální pracovníky pohybující se v multikulturním prostředí jsou významným pomocníkem **interkulturní kompetence**.

Obecné předpoklady a dovednosti pracovníka pomáhající profese jsou třeba zdatnost a inteligence, přitažlivost, tj. nějaká názorová příbuznost, dále důvěryhodnost, tj. diskretnost, spolehlivost, porozumění. Potom komunikační dovednosti, empatie, fyzická přítomnost, zúčastněné naslouchání a další. (Matoušek, 2003, s. 52-54)

Ať sociální práce, nebo školství řadíme mezi pomáhající profese. Dle Matouška máme dva stupně pomáhajících profesí. Pomáháním prvního stupně se zabývají sociální pracovníci, psychologové, psychiatři a manželští poradci. Lékaři a učitelé vykonávají pomáhající profese druhého stupně. (Matoušek, 2003, s.51) Do začleňování ukrajinských dětí do českých škol se zapojují učitelé, sociální pracovníci, a v některých případech jsou na školách k dispozici psychologové.

4.2 Metody sociální práce

V této části uvedu interkulturní práci, školskou sociální práci a Buddy program, jako příklady metod sociální práce s ukrajinskými žáky při jejich začleňování do českých škol. Jaké činnosti, metody a techniky můžeme v rámci těchto odvětví sociální práce využívat.

4.2.1 Interkulturní práce

Dle Dohnalové (2014) slouží interkulturní práce jako podpora migrantů. Posiluje přátelské soužití ve společnosti. (Dohnalová, 2014, s. 48) Interkulturní práce by měla být nedílnou součástí vzdělávacích programů na školách, kde pracují s cizinci. Podpoří se tak ukrajinské děti, aby se lépe začlenily do kolektivu na nové škole. Integrace ve škole je vstupní brána do společnosti. Práce se později projeví v životě v komunitě, v zaměstnání etc.

Příkladem cílů interkulturní práce je odbourávání negativních stereotypů, které většinou vychází z nedostatečné znalosti a předsudků. (Dohnalová, 2014, s. 75) S tím se můžeme setkat i na školách, kde dospívající žáci a studenti přebírají názory svých rodičů nebo jiných vzorů. Dalším cílem je komunikace mezi migranty a institucemi se zajištěním rovného přístupu k právům. (Dohnalová, 2014, s. 75) Pro cizince je potřebná výuka českého jazyka, aby byli schopni fungovat ve výuce a větší informovanost o jejich právech a možnostech.

4.2.2 Školská sociální práce

Proč zavádět školskou sociální práci v českých školách? Školská sociální práce je prozatím na českých školách jen velmi okrajově a sociální pracovníci se řadí mezi nepedagogické pracovníky. (Havlíková, 2018, s. 13)

Podle Kostecké a Valáškové Vincejové (2023) odborná literatura identifikovala několik potencionálních stresorů, které ovlivňují učitele. Je to např. pracovní zátěž, nepřiměřená zátěž, administrativní povinnosti, speciální vzdělávací potřeby žáků apod. (Haydon, Troesch a Bauer, Voss a Kunter in Kostecká a Valášková Vincejová, 2023, s. 7) Úkolem je tedy snížit nároky na učitele, aby se předcházelo syndromu vyhoření, odchodu ze zaměstnání etc. Sociální pracovník převezme zodpovědnost za jisté úkony.

Škola samozřejmě může využívat různé nástroje a metody, k začleňování ukrajinských dětí, jako je individuální přístup k žákům, přidělení asistenta pedagoga, jazykové kurzy v průběhu roku, vytvoření speciální třídy, jazykové kurzy pro rodiče pro snadnější komunikaci a vzdělávání učitelů zaměřené na integraci cizinců. (Kostecká, 2013, s. 63-68) Sociální pracovník může být podporou, skrze reflexi, komunikaci a informace, nejen pro ukrajinské děti, ale i pro pedagogický sbor, rodiče a třeba i české

spolužáky. Rozšíří se tak odborný tým, i když nepedagogický, který se stará o potřeby dětí. otřeby dětí.

Skyba (2015) definuje čtyři základní modely školské sociální práce. Tradiční klinický model, model změny (proměny) školy, komunitní model, sociálně interakční model.

Tradiční klinický model se zaměřuje na žáky se sociálními a emocionálními problémy, které ovlivňují jejich potenciál učit se. Cílem je umožnit žákovi, u kterého byly takové těžkosti zjištěné, efektivně fungovat ve vztahu ke škole. Cílovou skupinou jsou žáci-klienti a jejich rodiče. Úkolem sociálního pracovníka je případová práce primárně se žáky a rodiči, skupinová práce s rodinou, propojení působení mezi žáky, rodiči a pedagogy. (Skyba, 2015, s. 36)

Model změny (proměny) školy se stará více o prostředí školy. Normy, legislativu, politiku a podmínky školy. Cílem je změna dysfunkčních norem a podmínek školy. Cílovou skupinou je celá škola. Sociální pracovník identifikuje dysfunkce, pracuje se žáky prostřednictvím skupinové práce, konzultace s učiteli, vedením školy individuálně i ve skupině. (Skyba, 2015, s. 37) Tento model využívá převážně advokacii, poradenství a mediaci, kterou více přiblížím v technikách sociální práce.

Komunitní model se zabývá znevýhodněnou komunitou, která si nerozumí a nedůvěřuje škole. Cílem je rozvoj porozumění a podpory, rozvoj školních programů na pomoc žáků, vzdělávání komunity apod. Cílovou skupinou je komunita a škola. Komunitní model se dívá na zdroje těžkostí. Pro děti cizince to je hlavně nedostatečné porozumění kulturních rozdílů. Sociální pracovník se snaží o zapojení školy do aktivit komunity. Komunita se vyjadřuje a klade otázky týkající se dění ve škole, sociální pracovník pomáhá k vzájemnému porozumění. (Skyba, 2015, s. 39) Zde identifikujeme převahu komunitní práce, komunitních aktivit, vzdělávání atd.

Sociálně interakční model se zaměřuje na reciproční interakci mezi žáky a školou a identifikuje problémy v interakci. Cílem je posílení rozvoje vzájemného systému pomoci, odstranění bariér interakce. Cílovou skupinou jsou žáci a škola. Úkolem sociálního pracovníka je identifikace a kladení důrazu na společní zájmy, stanovení cílů, zlepšení komunikace atd. (Skyba, 2015, s. 40) Sociálně interakční model má již ve svém názvu zapojení, aktivitu účastníků, proto při aplikaci volíme metody a techniky, jako je opět mediace, dále poradenství a empowerment, tedy zplnomocňování klientů.

V kontextu tématu práce by vybraná škola, starající se o ukrajinské děti, přijala do školního kolektivu školského sociálního pracovníka, jehož stěžejním úkolem by bylo dohlížet a realizovat začleňování ukrajinských dětí do školy.

Do činností školského sociálního pracovníka patří tedy posouzení speciálních vzdělávacích potřeb u žáků. V našem případě to bude třeba nadstandardní výuka českého jazyka, potřeba asistenta pedagoga apod. Další aktivitou může být individuální plánování vzdělávání, práce s problémy v životní situaci dítěte, které ovlivňují jeho adaptaci ve škole, ale i doma, ve škole a v komunitě. Některé ukrajinské děti mají trauma z války. Sociální pracovník vykonává poradenství nebo mobilizaci zdrojů, aby se dítě mohlo co nejefektivněji učit v rámci svého vzdělávacího programu atd. Klíčová je práce se studenty, práce s rodiči dětí a práce se školním personálem, kdy sociální pracovník informuje pedagogy, jak lépe porozumět faktorům, které ovlivňují výkon a chování žáka. (SSWAA [online]) Pokud se snažíme o nějaké porozumění potřebám dětí, tak se zaměříme nejen na čas strávený ve škole, ale zkoumáme i volnočasové aktivity, začlenění do kolektivu. Jestli si jsou rodiče dostatečně vědomi, co děti aktuálně řeší a čím si prochází.

Školský sociální pracovník by mohl vykonávat roli koordinátora Buddy programu, kdy bude ukrajinský žák podporován po jazykové stránce, při vytváření nových přátelských vztahů, nějaké zájmové uspokojení a pocit seberealizace. Sociální pracovník identifikuje potřeby ukrajinských dětí a jejich rodin, jak už jsem zmínila viz Identita sociálního pracovníka. Podle těchto potřeb by koordinátor přizpůsoboval činnosti programu.

Buddyho by dělal starší student a sociální pracovník, by komunikoval s rodiči a školním personálem, zároveň by sloužil jako mentor pro buddies a případně i pro ukrajinské žáky. Viz Buddy program. Do činností pracovníka patří i vykonávat roli mediátora, pokud by došlo k nějakému konfliktu mezi buddym a ukrajinským dítětem, či mezi učitelem a rodiči atd. Více o mediaci viz podkapitola Techniky.

4.2.3 Buddy program

Podle Dockett a Perry (2005) by se Buddy program klidně mohl nazývat programem vrstevnického mentoringu nebo vrstevnické podpory. Jedná se o programy, do nichž se zapojují starší a zkušenější žáci (tzv. „velcí kamarádi“) s mladšími, méně zkušenými dětmi (tzv. „malí kamarádi“). Cílem je podpořit mladší děti při seznamování se s novým

školním prostředím a podpořit vůdčí a mentorské dovednosti u zkušenějších žáků. (Dockett a Perry, 2005, s. 23)

Buddy program obvykle probíhá v rámci škol, jehož cílem je budovat citlivou, spolupracující a pečující školní komunitu, která podporuje sociální a emocionální bezpečí svých žáků, jako nezbytný základ pro školní úspěch a interakci. Pocit sounáležitosti, kteří mají kamarádi zažívají, usnadňuje pozitivní sociální interakce a je rysem mnoha programů vrstevnického mentoringu a podpory. (Wentzel in Dockett a Perry, 2005, s. 23) Program hraje významnou roli pro ukrajinské děti i po jazykové stránce. Nejen, že si vytvoří sociální vazby, ale čas strávený s buddym jim umožňuje více komunikovat v českém jazyce.

Sociální pracovník se do Buddy programu může zapojit jako koordinátor. Do jeho činností by patřila komunikace mezi žáky, učiteli a rodiči, vytváření dvojic (tzn. buddy a ukrajinský žák), konzultace s buddies, dohled nad činnostmi a docházkou, hodnocení programu, spolupráce s dalšími organizacemi apod.

Techniky

V této části představím možné techniky při práci s klienty ve školním prostředí, osmiletých gymnázií, se specifikací multikulturální kolektiv. Do technik patří např. facilitace, mediace, interkulturální komunikace, síťování atd.

Facilitace by měla usnadnit komunikaci, vyjasnění témata klientů a pomoc s hledáním řešení. V praxi to může být například při jednání s institucemi. (Dohnalová, 2014, s. 54-55) V podstatě jde o hledání společného cíle pro všechny zúčastněné strany.

Mediace je způsob řešení konfliktů, který využívá třetí stranu, tzn., že se do dění zapojí mediátor k usnadnění jednání a řešení problému stran. Tento způsob je flexibilní a dobrovolný. (Scanlon in Večeřa, Urbanová a kol., 2017, s. 71) V interkulturální sféře to znamená řešení konfliktů mezi majoritní a minoritní skupinou. Výsledkem by mělo dojít minimálně k větší toleranci a v ideálním případě k lepšímu soužití a vzájemnému obohacení. Proto je mediace účinným prvkem začleňování dětí cizinců do škol.

Interkulturální komunikace označuje procesy interakce, která probíhá v různých typech situací a komunikujícími partnery jsou osoby patřící k odlišnému etniku, národu, rasové či náboženské skupině. Komunikace je vymezena specifickými prvky cizích jazyků, kultur a hodnotami komunikujících osob. (Průcha, 2010, s. 16) Sociální pracovník by měl znát význam slov a gest, které se používají v jiných kulturách. Pokud odlišnosti nezná, je dobré se doptávat. Cizinci vnímají, že se o ně zajímáte a rádi vysvětlí, co je v

jejich kultuře zvykem. To platí i ve školním prostředí. Studenti se přestanou ostýchat a rychleji se zapojí do kolektivu.

4.3 Etické hledisko

V této kapitole popíšu význam Etického kodexu sociálního pracovníka České republiky ve vztahu s praxí sociálních pracovníků, jakožto poskytovatelů pomoci. Mezinárodní federaci sociálních pracovníků, což je nadnárodní subjekt snažící se o rozvoj sociální práce. Představím příručku Sphere, významný dokument pro humanitární pracovníky a uvedu několik příkladů etických dilemat při začleňování cizinců do škol.

V sociální práci je člověk nucen činit rozhodnutí, která obsahují etické soudy. Součástí jsou obtížná rozhodnutí, která mají důležité důsledky pro životy jednotlivců. Jednotlivec hledající pomoc je v pozici slabosti, která je někdy velmi zřetelná. Proto je důležité si uvědomovat moc sociálních pracovníků v práci a to, jak sociální práce ovlivňuje životy lidí, jinými slovy, vyžaduje dodržování etického chování. (IFSW [online])

Etika je proto důležitým aspektem sociální práce nejen v praxi při práci s cizinci. Pracovníci mají k dispozici právě např. Etický kodex sociálního pracovníka České republiky, Listinu základních práv a svobod a další dokumenty, kterými by se pracovníci měli řídit při výkonu jejich často eticky náročné práce. Nehledě na to, že etické hledisko je nezbytnou součástí každé poskytované pomoci.

4.3.1 Etický kodex sociálního pracovníka České republiky

Pro sociálního pracovníka je stěžejním průvodcem morálního hlediska práce Etický kodex sociálního pracovníka České republiky. Kodex navazuje na zásady etiky sociální práce vytvořené Mezinárodní federací sociální práce a vychází převážně z Listiny základních práv a svobod, ze Všeobecné deklarace lidských práv a ze zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. V kodexu se dočteme o hodnotách práce, zodpovědnosti pracovníků, problémech a dilematech sociální práce, jak k nim přistupovat a v neposlední řadě hovoří o závaznosti samotného etického kodexu. Kodex pracovníkovi může sloužit jako vodítko správného postupu jeho práce. (Etický kodex [online])

Hodnoty kodexu dotýkající se integrace cizinců do školského systému jsou např. sociální změna, sociální rovnost a mezilidské vztahy. (Etický kodex [online]) Sociální

změna nastává, kdy uzavřené společenství vytváří pro cizince nový systém, aby v něm žák cizinec mohl fungovat. Sociální rovnost může být mezi cizincem a jeho spolužáky, kde je dynamika moci vyrovnaná. Jde zároveň o rovnost příležitostí, jak jsem uvedla v části antiopresivní přístupy a tři základní imperativy, do kterých patří právě rovnost, spravedlnost a spoluúčast. (Navrátil, 2001, s. 238) Vznikají přátelské vztahy bez diskriminace na základě barvy pleti, náboženského vyznání, odlišného jazyka apod.

4.3.2 Etika v mezinárodní kontextu

Otázky začleňování neřešíme pouze u nás v České republice. Sociální práce má celosvětový přesah, protože se každá země vyrovnává s více či méně podobnými obtížemi, včetně vzdělávání dětí a jejich začleňování do školských systémů.

Na globální úrovni sociální práce uvádím **Mezinárodní federaci sociálních pracovníků (IFSW)**. IFSW je celosvětová organizace zastupující sociální pracovníky. Federace usiluje o sociální spravedlnost, bojuje za inkluzivní, udržitelný sociální rozvoj skrze propagaci osvědčených postupů sociální práce, zapojení se do mezinárodní spolupráce a obhajuje lidská práva. (IFSW [online]) Každý člověk má právo na kvalitní vzdělání a možnosti celoživotního vzdělávání. (UNESCO [online])

K hodnotám a principům se vyjadřuje globální definice sociální práce. Říká, že jde o profesi založenou na praxi, podporuje sociální změny, rozvoj a sociální soudržnost. Dále uvádí principy jako sociální spravedlnost, lidská práva a další. Definice byla schválena právě valnou hromadou Mezinárodní federací sociálních pracovníků v roce 2014. (IFSW [online]) Příklad sociální spravedlnost a lidská práva

Do mezinárodní oblasti přidávám **humanitární práci**, protože jsou humanitární pracovníci poskytovateli pomoci, bez nichž se pomoc k zasaženým skupinám nedostane.

Z humanitárního pohledu zmíním **The Sphere Handbook**. Zkušené humanitární pracovníci vytvořili příručku pro své méně zkušené a budoucí kolegy. Příručka představuje standardy, zásady, tipy a praktické pokyny pro poskytování účinné humanitární pomoci. Dnes se můžeme podívat na Ukrajinu, kde humanitární pracovníci využívají Sphere v praxi.

Ve Spheru se přímo nedočteme o integraci cizinců do českého školství, ale vysvětluje důležitost vzdělávání dětí v průběhu krize a uplatňování jejich práv. Jednou z kapitol příručky jsou principy ochrany. Celkem jsou čtyři, ale my si představíme pouze

druhý a čtvrtý princip, protože mi připadají nejvíce adekvátní v souvislosti s tématem práce.

Princip č. 2 - zajistit lidem rovný přístup k pomoci podle jejich potřeb a bez diskriminace. (The Sphere Handbook [online]) Zajištění rovného přístupu k pomoci podle potřeb a bez diskriminace je zásadní pro úspěšnou integraci cizinců do českých škol. Často se stává, že cizinci, zejména ti s omezenými jazykovými schopnostmi, čelí diskriminaci a nedostatečnému přístupu k vzdělávacím zdrojům a podpoře.

Pro zajištění rovného přístupu je důležité poskytnout cizincům odpovídající jazykovou podporu. Ta může zahrnovat například tlumočení, zajištění interkulturních asistentů nebo učitelů s odborným výcvikem. Učitelé jsou pak schopni efektivně komunikovat s cizinci a porozumět jejich potřebám.

Dále je důležité zajistit, aby byly vzdělávací zdroje a materiály přístupné všem, bez ohledu na jejich kulturní pozadí a jazykové schopnosti. To zahrnuje například překlady učebnic a materiálů do mateřských jazyků dětí a zpřístupnění online zdrojů, které pomohou při výuce.

Cizinci by neměli být diskriminováni kvůli svému původu, náboženství nebo kulturnímu původu. Znamená to vytvoření bezpečného a inkluzivního prostředí pro všechny studenty, kde jsou respektovány rozdíly a podporováno vzájemné porozumění. Vytváří se tím prostředí, kde jsou cizinci schopni úspěšné integrace, a tak dosáhnout svého potenciálu.

Princip č. 4 - pomáhat lidem získat jejich práva. (The Sphere Handbook [online]) Ať v sociální, mezinárodní sociální nebo humanitární práci pomáháme klientům v ochraně jejich práv. Každý má právo na kvalitní vzdělání dle Listiny základních práv a svobod. Práva cílové skupiny více popisují v kapitole legislativa.

V praxi to může znamenat například zajištění kvalifikovaných učitelů, kteří jsou schopni efektivně komunikovat s cizinci a porozumět jejich potřebám. Dále zajištění přiměřené jazykové podpory pro cizince. Vytvoření bezpečného a inkluzivního prostředí pro všechny studenty, kde jsou respektovány rozdíly a podporováno vzájemné porozumění. To může napomoci k rozvoji tolerance a k vytvoření prostředí, kde jsou cizinci přijímáni bez ohledu na svůj původ a kulturní pozadí.

Významným subjektem v humanitární pomoci ve spojení se vzděláváním je **INEE (Inter-agency Network for Education in Emergencies)**. Jde o mezi agenturní síť, která se stará o vzdělávání v době různých krizí. Tato síť vytváří vize a cíle pro lepší vzdělávání. Mezi priority patří např. zajištění globální propagace a posílení kapacit, aby bylo

poskytované kvalitní, relevantní a bezpečné vzdělání pro všechny. (INEE [online]) Save the Children zjišťovali v roce 2015 a 2014 potřeby dětí a rodičů žijících v nouzi a krizi. Ptali se jich, co nejvíce potřebují. Mezi časté odpovědi patřilo, že chtějí pokračovat ve vzdělávání. Vzdělání patřilo k hlavním 3 prioritám 69 % dětí ze 4 713 z 9 zemí zasažených mimořádnými událostmi. (Save the Children in INEE [online])

Důležitým sdělením INEE je dávání zvláštní pozornosti dětem a mladým lidem, jejichž práva nejsou během mimořádné situace pozastavena. Součástí je právo na vzdělání. „Kvalitní vzdělávání chrání kognitivní vývoj a podporuje psychosociální pohodu. V době krize nabízí dětem pocit naděje.“ (INEE [online]) To platí pro ukrajinské děti, donucené k odchodu ze své rodné země zasažené válkou.

4.3.3 Příklady porušování etického chování a dilemata

Na základě průzkumu jsem došla k několika příkladům porušování etického chování během integrace ukrajinských dětí do českého školského systému. Z osobních rozhovorů a praxí jsem se dozvěděla, že např. cizinecké děti nejsou ve škole dostatečně podporované. Učitelé je nechají projít sotva projít za dostatečně, ale děti tak mají velmi malou šanci v přijetí na střední školy apod. Vina není nutně na straně školy ani pedagogů. Učitelé jsou často vyčerpáni nad své možnosti i s českými dětmi. Pedagogům chybí odborná kvalifikace v oblasti práce v multikulturním prostředí. Navíc chybí komunikace mezi školou a rodiči např. z důvodu jazykové bariéry.

Děti a jejich rodiny často nejsou srozuměny s možnostmi podpory jazykového vzdělávání. V menších městech jsou malé nebo žádné možnosti pro podporu cizinců na školách. Školy a učitelé nevědí, jak s cizinci pracovat. Podle České školní inspekce byly v kontextu uprchlické vlny z Ukrajiny kapacitní problémy na školách, prostorové i personální. Téměř všechny školy spolupracovaly a přijaly aspoň nějaká opatření na podporu ukrajinských dětí. Ke komunikaci jsou využívány např. i mobilní telefony. Inspekce zjistila, že na více než polovině škol se ukrajinské děti účastní české i ukrajinské výuky, která probíhá distančně formou. Mnoho dětí tak bylo příliš vyčerpáno, proto se v některých případech začaly odhlášovat z české výuky. (Průběžná zpráva o integraci a vzdělávání ukrajinských dětí a žáků, 2022, s. 10)

Mezi dilemata integrace cizinců do škol tedy patří diskriminace, jazyková bariéra, dynamika moci a další. **Diskriminace** nastává, když na školách dochází k separaci, nepochopení a žáci nenavazují vztahy, což je v dětském věku a dospívání poměrně

traumatizující zkušenost. Důvodů může být několik, ale často dochází i k nepochopení majoritní skupiny, kdy české děti nerozumějí, co se kolem nich děje. Nedokážou vyhodnocovat situace, nemají zkušenosti a rodiče jim doma nic nevysvětlí. Rodiče tak mají klíčovou roli v tom, aby svým dětem vysvětlili, že rozdíly jsou součástí společnosti a že je třeba je respektovat a porozumět jim. S tím ale nemůžeme úplně počítat. Proto by pedagogové, či další školní pracovníci, např. sociální pracovník, metodik prevence a další, měli aktivně pracovat na tom, aby se děti seznámily s různými kulturami a aby byly vytvořeny příležitosti pro setkání a sdílení zkušeností mezi dětmi z různých kulturních pozadí.

Jazykové bariéry jsou často hlavním faktorem toho, že děti mají potíže ve škole. Podle PAQ research děti stále bojují s českým jazykem. Mají tak menší šance pro přijetí na střední školy. (PAQ [online]) Dilema nastává, když se zamyslíme, jestli má být jazyková bariéra důvodem k nepřijetí na střední školu. Ukrajínští žáci mohou podat žádost o prominutí přijímací zkoušky z českého jazyka. (CEDMO [online])

Rozložení moci neboli dynamika moci, kdy nás jako první napadne, že děti uprchlíků jsou šikanovány. Během stáže v Bratislavě jsem zjistila, že uprchlické děti jsou šikanované, ale dochází bohužel i k šikaně ze strany minoritní skupiny. Deprivované děti propadnou buď absolutní stagnaci, nebo agresí. Nejde však ukazovat prstem, protože na každé škole vznikají odlišné situace. Dochází samozřejmě i k velmi pohodové integraci. Jde však o to, aby se jedna skupina nepovyšovala nad tu druhou.

Kulturní diverzita je výsledek toho, že každá kultura je prostě odlišná. Vnímáme rozdílně pojmy jako rodina, víra, práva, postavení, chování apod. S ukrajinskou kulturou můžeme najít podobnosti v jazyku, s národností vietnamskou se podobnosti hledají trochu složitěji. Stále jsme pouze lidské bytosti se stejnými fyzickými, psychickými a spirituálními potřebami. Kulturní rozdíly můžeme lépe absorbovat, pokud si uvědomíme každý aspekt své osobnosti.

Pro sociálního pracovníka tak může nastat dilema v momentě, kdy část žáků nechce odlišnosti akceptovat. Jak s nimi pracovat, a zároveň jim násilím nevnucovat nějaká vlastní přesvědčení.

Některé školy nechtějí podporovat integraci cizinců z důvodu velkého vytížení pedagogů a nedostatečné personální kapacity. Problémem není odpor k pomoci, ale spíše nedostatečně vyškolení učitelé, velké pracovní vytížení, ale i finanční důvody. Česká školní inspekce zmiňuje ve své zprávě o integraci a vzdělávání ukrajinských dětí obavy škol o své pedagogy, jejich motivaci a well-being, protože jsou pedagogové opravdu

přetížení. Příprava do výuky pro české i ukrajinské žáky trvá dvojnásobně delší čas. Učitelé jsou vyčerpaní, častěji nemocní a demotivovaní. (Průběžná zpráva o integraci a vzdělávání ukrajinských dětí a žáků, 2022, s. 11)

Školy, které přijímají děti s odlišným mateřským jazykem, konkrétně cizinci, by proto měly zavádět systémy péče o své zaměstnance. Nabídnout možnosti supervize. Rozšíření učitelského sboru, využití asistentů pedagoga a školského sociálního pracovníka, který zastřeší oblast začleňování ukrajinských žáků a podpoří komunikaci mezi žáky, učiteli a rodiči. Sociální pracovník by mohl být velkou oporou právě i pro pedagogické pracovníky.

Škola by zároveň měla mít efektivní systém práce s cizinci, jasně daná pravidla a postupy práce, využívat metodické materiály, které jsou v České republice k dispozici, dále navázat spolupráci s nějakou spřátelenou institucí na podporu a sdílení zkušeností atd.

5 Mezinárodní sociální práce a humanitární práce

5.1 Mezinárodní sociální práce

V této části představím mezinárodní sociální práci a její propojení s integrací cizinců do škol. Protože se téma zabývá Ukrajinci a se začleňováním cizinců, nejen s ukrajinskými uprchlíky, se potýká minimálně celá evropská společnost, tak přiblížím téma z mezinárodního pohledu, kdy se můžeme vzájemně s dalšími zeměmi inspirovat a podporovat.

Mezinárodní sociální práce je podle Coxe a Pawara zaměřená na vzdělávání a praxi na globální, ale i místní úrovni. Upřednostňuje se implementace různých postupů před nadvládou jednoho státu. Přístup k praxi založený na perspektivách jako je ekologická perspektiva, perspektiva lidských práv a tak dále. Jde o individuální a zároveň kolektivní well-being. (Cox a Pawar, 2012, s.30)

Dle Princové (2019) je mezinárodní sociální práce opět sociální práce, čelící otázkám a úkolům globalizovaného světa. (Princová, 2019, [online]) Podle Healy (2001) je mezinárodní sociální práce v podstatě sociální práce vykonávaná a studovaná po celém světě, vzájemně propojená a ovlivňující se. (Healy, 2001, s.7) Např. válka na Ukrajině je příkladem události, která má globální dopad, proto z pohledu mezinárodní sociální práce řešíme důsledky a dopady na státy nepřímo válkou zasažené. Pro Českou republiku to především znamená vypořádání se s uprchlickou vlnou. Protože je mezinárodní sociální práce vzájemně propojená, můžou se státy mezi sebou inspirovat, aby poskytování péče a pomoci bylo co nejefektivnější.

Zároveň má mezinárodní činnost čtyři dimenze. Je to domácí praxe a její prosazování, mezinárodní profesionální výměna, mezinárodní praxe, rozvoj mezinárodní politiky a její prosazování. (Healy, 2001, s.7) Pracovník tedy zná zahraniční systémy, právní normy apod. Sociální práce v mezinárodním měřítku vyžaduje do jisté míry interkulturní kompetence, aby mohli sociální pracovníci fungovat s lidmi z různých kultur. Pokud hovoříme o integraci cizinců do škol, tak se můžeme inspirovat v zahraničí nebo naopak pracovat s využitím příslušných metod přizpůsobených podmínkám dané země. Např. v USA mají větší praxi se školní sociální prací. V českých školách se sociální pracovníci nachází výjimečně.

5.2 Humanitární práce

V této části se na problematiku zaměřím z humanitárního pohledu. Humanitární oblast neřeší přímo začleňování dětí cizinců do škol, a proto představím, jak se humanitární práce dívá na ohrožené osoby a poskytování vzdělávání v době krize. Dále představím příručku Sphere, jak ji můžeme aplikovat na konkrétním příkladu a jak se humanitární sektor stará o bezpečnost svých pracovníků.

Humanitární práci se obecně myslí pomoc a opatření určená k záchraně životů, zmírnění utrpení a zachování a ochraně lidské důstojnosti během krizí a přírodních katastrof způsobených člověkem a po nich, jakož i k prevenci a posílení připravenosti na výskyt takových situací. (INEE [online]) Součástí může být i sociální práce se zaměřením na začleňování cizinců do škol.

Z pohledu humanitární práce se můžeme při poskytování pomoci opírat o příručku pro humanitární pracovníky The Sphere Handbook. Sphere uvádí minimální standardy pro vzdělávání v oblasti připravenosti (preparedness), reakce na potřebu (response) a obnovy (recovery). (The Sphere Handbook [online]) Tyto body pomáhají aktérům pomoci v oblasti vzdělávání poskytnout bezpečné, relevantní a kvalitní vzdělávání všem lidem postiženým krizí. V našem případě je to reakce na válku na Ukrajině, kdy se ukrajinským dětem snažíme zajistit přístup ke kvalitnímu vzdělání a začlenění do kolektivu.

Podle Spheru je součástí poskytování pomoci vytvoření prostředí, kde budeme pomoc vykonávat. V kontextu vzdělání to může znamenat postavení školy, zaměstnání učitelů atd. Ve Žďáru nad Sázavou to má vypadat spíše jako vytvoření funkčního systému pro ukrajinské děti na školách. (The Sphere Handbook [online]) Např. že v každé třídě s ukrajinskými dětmi bude působit asistent, který, v případě potřeby, individuálně vysvětlí učivo. Škola zavede češtinu jako druhý jazyk pro ukrajinské žáky a má k dispozici metodické materiály pro výuku dětí s odlišným mateřským jazykem. Každý ukrajinský žák má svého buddyho, který ho provází ve škole atd.

Dalším bodem je podpora inkluze, aby nikdo nebyl diskriminován. V každé oblasti pomoci se stanovují cíle, kterých se v průběhu poskytování pomoci snaží aktéři humanitární pomoci dosáhnout. (The Sphere Handbook [online])

Konkrétním příkladem je, když na základní škole ve Žďáru nad Sázavou, kam za posledních 10 let nedocházel ani jeden žák s odlišným mateřským jazykem přišlo ze dne na den 50 ukrajinských žáků s minimální nebo žádnou znalostí českého jazyka. Škola

nebyla na tento příliv studentů připravena, ale snažila se okamžitě reagovat na daný problém. Na základní škole v současnosti funguje ukrajinská psychologka a ukrajinská asistentka pedagoga, která na Ukrajině působila jako pedagožka. Děti tak mají podporu i v rodném jazyce. Pokud něčemu nerozumí nebo se potřebují svěřit, mohou tak využít pomoc ukrajinských zaměstnankyň.

Do budoucna tak škola může při další potenciální uprchlické vlně využít již osvědčený systém. Bude tady mít splněný bod připravenosti. Vzhledem k tomu, že reagovala pozitivně na uprchlickou vlnu z Ukrajiny, (tzn., že ukrajinské žáky bez námitek přijala a dobrovolně začala vytvářet potřebná opatření), našla si své osvědčené metody, které fungují, a naopak vyřadila ty, co byly bez pozitivních výsledků. Tyto osvědčené metody pak může využít v budoucnosti, pokud nastane stejná či podobná situace. U některých žáků jde pouze o krátkodobá opatření, protože buď odchází na vyšší stupeň vzdělávání, či se navrátí do země svého původu. Na základní škole Palachova ve Žďáru nad Sázavou se většina rodin ukrajinských žáků vyjádřila, že chtějí zůstat v České republice, ale vyjádření se mohou časem změnit.

Co se týká ochrany poskytovatelů pomoci, tak v humanitárním kontextu budeme hovořit právě o humanitárních pracovnících. Na příkladu humanitárních pracovníků si můžeme představit, jak je významné, aby se systém staral o poskytovatele pomoci. Humanitární práce je často velmi fyzicky i psychicky náročným zaměstnáním, proto si humanitární pracovníci zaslouží zvláštní ochranu při výkonu své profese, aby poskytli pomoc zasaženým komunitám.

Několik závazných i nezávazných právních rámců poskytuje ochranu humanitárním a zdravotním pracovníkům. Mezinárodní humanitární právo (MHP) poskytuje základy pro humanitární činnost a zdravotnické pomoci, aby byl zajištěn neomezený přístup k obyvatelstvu v krizových situacích a ozbrojených konfliktech (ať už mezinárodních či nikoli) a zároveň zajišťuje bezpečnost, ochranu a volný pohyb pracovníků v první linii. (Advancing the protection of humanitarian and health workers [online]) Bez ochrany poskytovatelů pomoci se totiž k ohroženým skupinám pomoc nedostane, proto jsou opatření důležitá při plánování celého procesu.

Komplexní posouzení situace humanitárních pracovníků vyžaduje analýzu jejich právní ochrany. V situacích mimo ozbrojený konflikt je rozsah této ochrany určen právem v oblasti lidských práv. V ozbrojených konfliktech je ochrana poskytována prostřednictvím mezinárodního humanitárního práva a ustanovení mezinárodního trestního práva o válečných zločinech. Úplné posouzení rozsahu právní ochrany vyžaduje

v každém případě přezkum vnitrostátních právních předpisů. (Bien'czyk-Missala and Grzebyk, 2015, s.225) K humanitárním pracovníkům patří i sociální pracovníci, jejichž úkolem může být právě zajištění vzdělávání pro děti nebo začleňování do majoritní společnosti.

6 Sociální politika

V této kapitole popíšu integrační politiku, zabývající se začleňováním cizinců do majoritní společnosti, v kontextu práce české společnosti, a vzdělávací politiku, upravující přístup ke vzdělání, vzdělávání samotné a stará se i o vzdělávání cizinců, tj. i ukrajinských dětí. Jaké jsou priority státu pro řešení integrace dětí cizinců, konkrétně pak můžeme aplikovat u ukrajinských dětí, do škol v České republice, a kteří aktéři se zapojují do procesu začleňování.

Sociální politika se rozumí jako soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů o změnu nebo o udržení a provozování (fungování) svého či jiného státního, samosprávného nebo nestátního sociálního systému. (Tomeš, 2001, s. 155)

Povaha cílů sociální politiky je podle Tomeše buď systémová, nebo instrumentální. Instrumentální povaha cílů se zaměřuje na využívání sociálních programů jako nástrojů pro dosažení jiných cílů než sociálních. Příkladem jsou třeba zaměstnavatelé rozvíjející sociální politiku k motivování zaměstnanců, aby měli lepší ekonomické výsledky a důvěřovali firmě, či instituci, v níž pracují. Systémové cíle se snaží o rozvoj sociálních subjektů a vytváření strategií k řešení sociálních problémů. (Tomeš, 2010, s. 137-138) Jako je Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců nebo Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+.

6.1 Integrační politika

V oblasti integrační politiky si představíme její význam, spojitost s tématem, koncepci integrace cizinců, cílovou skupinu koncepce, konkrétní cíle a nástroje integrační politiky.

Integrační politika by měla reagovat na potřeby cizinců i české společnosti. Česká republika má za úkol vytvářet podmínky cizincům pro začlenění do společnosti, chránit je před diskriminací a integraci podporovat. Cizinci by se měli do integrace dobrovolně zapojit a dále dodržovat a respektovat české hodnoty a hodnoty EU. (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců Společné soužití 2012, str. 6-7.)

Integrační politika Evropské unie musí zajistit spravedlivé zacházení se státními příslušníky třetích zemí, kteří legálně pobývají na území jejích členských států. Cílem důraznější integrační politiky by mělo být přiznání práv těmto osobám a povinnosti srovnatelné s právy a povinnostmi občanů EU. Měla by také posílit rovnost v

hospodářském, sociálním a kulturním životě a rozvíjet opatření proti rasismu a xenofobii. (EPC [online])

Začleňování cizinců je velmi komplexní téma. Ve společném úsilí Rady Evropské unie a členských států zástupců členských států EU vytvořila společný základní Zásady politiky integrace přistěhovalců v EU (CBP), které lze považovat za „jedenáct příkázání“ integrační politiky EU. Základní myšlenkou je integrace jako dynamický, obousměrný proces vzájemného přizpůsobování se všech přistěhovalců a obyvatel členských států. Myšlenka byla převzata v celé Evropě. Doplnuje ji kontrola různých oblastí politiky, včetně zaměstnanosti, vzdělávání, naturalizace a politické účasti. Je tedy třeba poznamenat, že se neomezuje pouze na jazykové kurzy a občanskou integraci. (EPC [online]) My se pohybujeme na území vzdělávacích institucí, ale konkrétně řešíme integraci cizinců do českého školského systému.

V České republice má integraci na starosti Ministerstvo vnitra (dále jen MV), které působí skrze Odbor azylové a migrační politiky (dále jen OAMP). OAMP tedy řeší uprchlictví, vstup a pobyt cizinců na naše území a např. koncepci integrace cizinců. (MVCR [online]) Ministerstvo vnitra spolupracuje s dalšími ministerstvy. V oblasti vzdělávání MV spolupracuje s Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT).

6.1.1 Koncepce integrace cizinců

Vláda vydává usnesení představující náhled do integrace cizinců, pod názvem Koncepce integrace cizinců, a popisuje její aktuální stav v České republice. V rámci každé oblasti začleňování navrhuje příslušná ministerstva opatření, která by napomohla k řešení problémů v průběhu integrace do české společnosti.

Cílová skupina koncepce

Cílovou skupinou koncepce integrace cizinců jsou na prvním místě občané třetích zemí (tj. země mimo EU) pobývající na území České republiky legálně. Do cílové skupiny patří občané EU (občané členských států Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska) a osoby z Ukrajiny s udělenou dočasnou ochranou. Výjimečně se opatření mohou týkat i některých českých občanů se zvláštními potřebami vyžadujícími integrační podporu. (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2022,

s. 7) Integrace se nestará pouze o cizince. Jde o vícestranný proces. To znamená, že poskytovatelé a příjemci musí vést dialog založený na ochotě minoritní, ale i majoritní skupiny. Proto neméně důležitou cílovou skupinou jsou občané České republiky.

Cíle integrační politiky

Cílem integrační politiky je podpora procesu začleňování cizinců do hostitelské společnosti. (Manuál lokální integrace [online]) Koncepce integrace cizinců se zaměřila na pět klíčových oblastí začleňování. Pro integraci dětí do škol je významnou oblastí znalost českého jazyka a vztahy mezi komunitami. Mezi další priority patří informovanost cizinců a majority. (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2022, s. 7-8) Celý proces má na starosti Ministerstvo vnitra, které rozděluje různé oblasti integrace dalším ministerstvům, podle zaměření.

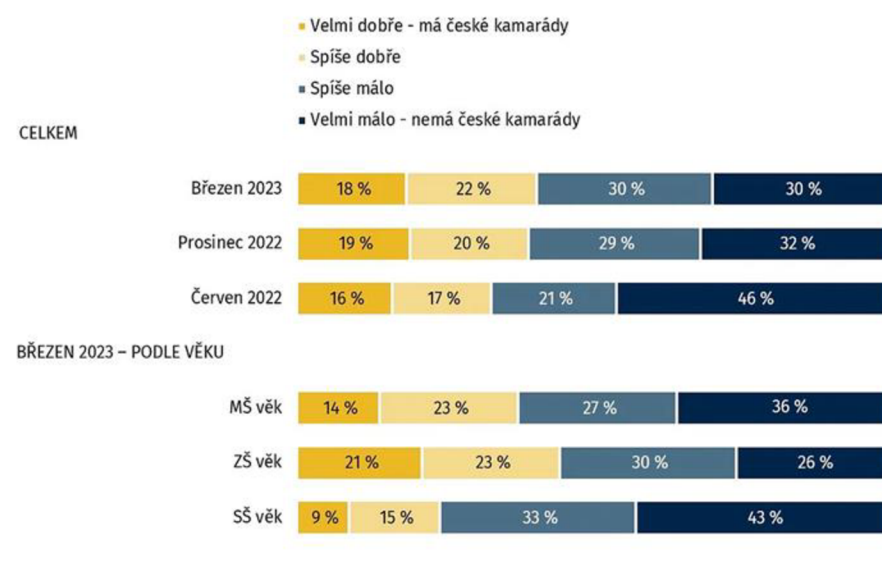
Integrační politika se zabývá mnoha aspekty integrace do společnosti, ale v kontextu integrace cizinců do škol má za cíl podpořit bezproblémové a vzájemně prospěšné soužití cizinců žáků, studentů a majoritní skupiny, tedy studentů a žáků z České republiky. Dále zajistit, aby cizinci měli stejná práva a příležitosti jako místní studenti. To znamená např. stejný přístup ke kvalitnímu vzdělání bez diskriminace jako mají čeští studenti.

Socioložka Kateřina Šafářová se v rámci PAQ výzkumu vyjádřila, že mezi ohroženou skupinu patří ukrajinští mladí lidé, bez příbuzenského doprovodu a nenavštěvují českou školu, co potřebují poradenství, psychosociální a terapeutickou podporu nebo zajištění volnočasových aktivit. (PAQ [online])

Podle zhrnutí PAQ researche prvního roku poskytování pomoci ukrajinským upchlíkům, představila organizace výzvy týkající se vzdělání a školní docházky, které nadále přetrvávají. Vyšší školní docházce brání kapacity škol a znalost češtiny ukrajinských dětí. (PAQ [online])

Podle PAQ statistik se dozvídáme, jak se ukrajinské děti a mládež integrují mezi české spolužáky.

Graf: Integrace do českých kolektivů u dětí 4+

Graf: Integrace do českých kolektivů

Z grafu se dozvídáme, že velké procento ukrajinských dětí od 4 let do 17 let má stále potíže se začleněním se do české třídy, proto je důležité na integraci pracovat.

Nástroje integrační politiky

Formy a nástroje sociální politiky jsou různé. Ať jde o peněžité, či věcné plnění na principu pojištění, prosté dávky, poradenství a sociálně aktivizační služby a terénní služby, systémy sociálně-právních ochranných institucí a jejich mechanismů apod. (Pilát, Červinková, Sonntagová, r. 2010, s. 89 [online])

Do nástrojů integrační politiky patří financování, takže různé granty, právní dokumenty v podobě zákonů, vyhlášek a různých usnesení, projekty, strategie, akční plány a osvětové kampaně na školách a sociálních sítích. (Manuál lokální integrace [online]) MŠMT poskytuje finanční podporu vzdělávacím institucím ve čtyřech programech, které jsou určeny žákům základních a středních škol. Jde např. o bezplatnou výuku žáků z třetích zemí nebo o podporu aktivit integrace cizinců. (Vzdělávání cizinců [online])

Nástrojem politiky je poradenství pro cizince i pro pedagogy a asistenty, kteří pracují s dětmi s odlišným mateřským jazykem. V České republice funguje např. portál Inkluzivní škola na podporu všem stranám podílejících se na integraci do škol. (Meta

[online]) Portál spravuje organizace Meta za finanční podpory MŠMT. Metodická doporučení, opatření, informace o bezplatné výuce českého jazyka, dotační výzvy a další informace nalezneme na webových stránkách MŠMT. (MŠMT [online])

Při vzdělávání dětí cizinců je na prvním místě výuka českého jazyka (PAQ [online]) a podpora integrace do naší společnosti např. pomocí volnočasových kroužků atd. Pro děti cizince má často nedostatečná znalost češtiny negativní dopad na jejich školní výsledky. Pro žáky základních škol to znamená nižší možnost dalšího vzdělávání a omezené uplatnění na trhu práce (Vzdělávání cizinců [online]) a nejen to. Děti jsou omezené v navazování vztahů ve třídě a neznalost jazyka tak ovlivní celý proces začleňování. Proto MŠMT navrhuje opatření týkající se integrace dětí cizinců do škol a jejich vzdělávání. To je zajištění metodické podpory pro děti a žáky od mateřské po střední školu. Metodická doporučení a materiály jsou k dispozici na stránkách MŠMT, META, o. p. s., InBáze a metodickou podporu i se zaměřením na práci s ukrajinskými dětmi zastřešuje Národní pedagogický institut.

Pak např. financování vzdělávacích programů, zajištění překladů, tlumočnicků a adaptačních koordinátorů pro děti, komunikace mezi školou a rodiči, podpora integračních aktivit pro děti cizince a jejich rodiny. Dalším návrhem je podpora pedagogických pracovníků, kteří se věnují cizincům. Představit jim nabídku vzdělávacích programů a metodik, zajistit konzultace a aktualizovat informační portál podpory pedagogických pracovníků vzdělávajících děti/žáky cizince. (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců, 2022, s. 8-9)

6.2 Vzdělávací politika

V rámci vzdělávací politiky si nejdříve představíme význam vzdělání, jaké jsou cíle vzdělávací politiky a strategii vzdělávací politiky, kterou vydalo MŠMT a přiblížíme si ji v souvislosti s integrací ukrajinských uprchlíků do škol.

Vzdělávací politice se v České republice věnuje MŠMT. „Cílem vzdělávací politiky je zabezpečit rozvoj poznávací a duchovní kapacity populace, jejího poznatkového a dovednostního fondu a zabezpečit i rozvíjet morálněhodnotové orientace lidí.“ (Krebs, 2015, s. 454) Jedním z klíčových pojmů, se kterým vzdělávací politika pracuje, je vzdělání. Krebs hovoří, že: „Vzdělání není jenom jakýmsi zdrojem inovací a změn v kvalitě pracovní síly, ale má zásadní význam i pro rozvoj lidské osobnosti a kvality života.“ (Krebs, 2015, s. 449-450) Vzdělání má dvě hlavní poslání, a to výchovu a

vzdělávání. Výchova je působení na jedince při utváření jeho osobnostních vlastností. Vzdělávání probíhá v podobě získávání a osvojování poznatků a dovedností. (Krebs, 2015, s. 448)

Vzdělání má několik funkcí, jako je preventivní, nápravná, ekonomická a sociálně-kulturní. (Krebs, 2015, s. 450-452) Já bych ve spojení s tématem vyzdvihla funkci preventivní a sociálně-kulturní. Preventivní funkce vzdělání nás připravuje na budoucí povolání, profesní uplatnění. Z ukrajinských dětí se jednou stanou dospělí, co hledají uplatnění na trhu práce. Nemůžeme totiž počítat s tím, že se všichni občané Ukrajiny navrátí zpět do své rodné země. Sociálně-kulturní funkce formuje osobnost a hodnoty. Pokud mají ukrajinské děti fungovat v české společnosti, měli by se učit českým hodnotám a způsobům. Vznikne tak větší příležitost pro dobré začlenění, ať ve škole, nebo v české společnosti obecně. Tyto funkce jsou nesmírně důležité ve vývoji každého jedince v jakékoliv společnosti. Proto by vzdělávání dětí nejen českých mělo být prioritou v jakékoliv společnosti, dokud si hodnoty teprve osvojují a vytváří.

Nedostatečné vzdělání je pak jednou z hlavních příčin sociálního vyloučení, Jedinci se nejsou schopni uplatnit na pracovním trhu, nedosahují odpovídající životní úrovně a mají ztížené možnosti se společensky uplatnit. (Metodika programu podpora vzdělávání, s. 11) Je důležité nezanedbávat výuku dětí již od základních, nebo dokonce mateřských škol, kde se děti učí základnímu sociálnímu chování v kolektivu, navazování přátelských vztahů, nabývání nových vědomostí a dovedností.

Vzdělávací politika je soubor činností a opatření, která mají za cíl plnit role vzdělání ve společnosti. Tato opatření se projevují v rozhodování o vzdělávacích institucích, přístupech ke vzdělání, obsahu vzdělání, stanovení cílů a způsobech organizace a financování vzdělávání. Stát hraje významnou roli ve vzdělávací politice. (Krebs, 2015, s. 485)

Co se týká přístupu ke vzdělání, tak se zvláště některé národnostní menšiny potýkají s nerovným přístupem ke vzdělání. Komisařka Rady Evropy za lidská práva vydala soubor stanovisek vyjadřujících se ke školní segregaci a inkluzivním vzdělávání. V České republice se potýkáme převážně se segregací občanů romské národnostní menšiny, ale segregace se týká i příslušníků dalších národností. (Inkluzivní vzdělávání v boji proti segregaci v evropských školách stanovisko [online])

Významnou roli při začleňování hraje třeba jazyková segregace. Imigranti žijící ve vybraných lokalitách Spojených států, v nichž nedominuje angličtina, ale jiný jazyk, mají výrazně nižší mzdy než ostatní imigranti, aniž by se brali v potaz jazykové dovednosti

každé osoby zvlášť. (Chiswick a Miller in Kostelecká, Hána, Hasman, 2017, s. 35-36) To není problémem pouze na trhu práce, ale právě i ve vzdělání. Je však důležité upozornit, že se postavení imigrantů mění podle „jazykové vzdálenosti“ mezi jazykem imigrantů a jazykem hostitelské majoritní společnosti. (Kostelecká, Hána, Hasman, 2017, s. 36) S tím by se ukrajinští žáci potýkat neměli, protože jak ukrajinština, tak čeština jazyky slovanskými.

Vzdělávací politika dále působí na jednání nejen jednotlivců, ale i institucí, jejichž cílem je podporovat výchovu a vzdělávání lidí podle určitých kritérií. (Potůček, 1995, s. 87) Kritériem je např. vzdělávání cizinců v podobě jazykové podpory, individualizace vzdělání a výuka v multikulturním prostředí.

V roce 2020 byla vládou schválena strategie vzdělávací politiky 2030+, která navrhuje různá opatření pro zlepšení kvality českého vzdělávacího systému.

6.2.1 Strategie vzdělávání

Strategie vzdělávací politiky 2030+ je dokument popisující rozvoj vzdělávací soustavy České republiky. Cílem strategie je modernizace vzdělávacího systému v oblasti regionálního školství, zájmové a neformálního vzdělávání apod. (MŠMT [online]) Strategie popisuje různé cíle a strategické linie, kterými se zabývá.

Aby bylo možné realizovat cíle vzdělávací politiky, musí být aktérům ve vzdělávání poskytnuta potřebná podpora. To znamená, že musíme věnovat patřičnou pozornost a péči pedagogům, ředitelům, kteří jsou základním stavebním kamenem každé školy. Dále podpora rodičů v oblasti vzdělávání, aby se angažovali a participovali na rozvoji škol. (Strategie vzdělávací politiky 2030+, s. 8) Dokument byl vytvořen ještě před vypuknutím války na Ukrajině a nezabývá se tak konkrétně uprchlíky z Ukrajiny. I přes to strategie platí pro práci s ukrajinskými dětmi. V současnosti můžeme využít opatření a způsoby jako, podpořit školy v péči o nové děti, ale nepřetěžovat učitele a předcházet syndromu vyhoření. Zároveň zvýšit kompetence učitelů pomocí dalšího vzdělávání apod. Spolupráce s rodiči, kteří často nevědí, co ve škole probíhá. Vysvětlit a popsat rodičům český školský systém atd.

Strategie dále popisuje nerovnosti v přístupu ke vzdělání, individualizaci výuky, pocit úspěchu, zajištění nepedagogické zátěže a financování všech strategických linií.

Vzdělávací systém poskytne spravedlivé šance na přístup ke kvalitnímu vzdělání všem žákům bez ohledu na jejich osobnostní charakteristiky, jako je např. příslušnost k

jiné národnosti nebo odlišný mateřský jazyk. Ukrajinským dětem by přístup ke vzdělání neměl být minimálně z těchto důvodů omezen.

Výuka má být cíleně individualizována, aby umožňovala práci různorodých kolektivů, to je např. vícejazyčná třída, kam dochází jak děti české, tak děti jiných národností. Jde o to, aby každé dítě dostalo potřebnou péči podle svých individuálních potřeb, jako je větší jazyková podpora, potřeba asistenta atd.

Posílení kompetencí učitelů v inovativních formách a metodách práce. Kompetence rozvineme např. pomocí školení, přednášek, takže nadstandardní vzdělávání. Změny podporující individualizaci ve vzdělávání podle potřeb žáků. U ukrajinských dětí nadstandardní výuka českého jazyka.

Rodiče, aby se podíleli na vybraných rozhodovacích procesech školy apod. Zapojí se tak do dění školy, budou mít větší přehled o tom, čím si jejich děti prochází a ke školním záležitostem se tak mohou vyjadřovat.

6.3 Aktéři integrace ukrajinských dětí do škol

V této části si uvedeme aktéry sociální politiky, které dělíme na subjekty a objekty, kteří zároveň plní role příjemců a poskytovatelů pomoci. Subjekt je jednotka tvořící sociální politiku. (Tomeš, 2010, s. 101) Naopak objekty mají z činnosti prospěch. Jsou to jednotlivci, rodiny nebo jiné skupiny osob, k nimž politika směřuje a označujeme je jako cílové skupiny. (Tomeš, 2010, s. 130)

V souvislosti s tématem představím konkrétní aktéry na příkladu Biskupského gymnázia ve Žďáru nad Sázavou. Mezi veřejnoprávními subjekty na reformní úrovni patří MŠMT a MV, tedy OAMP. MŠMT rozhoduje, která vzdělávací instituce bude do sítě škol zařazena. Tím ministerstvo ovlivňuje vzdělávací nabídku. (Krebs, 2015, s. 477) OAMP vytváří koncepce a stanovuje pravidla pro cizince ve vztahu s příchodem a pobytem v České republice. Inspekční činnost, zjišťování a hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání podle školních vzdělávacích programů a zjišťování a hodnocení naplnění školních vzdělávacích programů, provádí Česká školní inspekce. Zřizovatelem Biskupského gymnázia ve Žďáru nad Sázavou je Náboženské společenství Adolpha Kolpinga. Škola je katolická, proto se zodpovídá Římsko-katolické církvi, vzhledem k tomu, že prezentuje katolické hodnoty a přesvědčení, a tak mezi subjekty řadíme Římsko-katolickou církev.

Zmíním i Národní pedagogický institut České republiky, který podporuje pedagogy pracující s žáky a studenty cizinci. Institut zajišťuje například služby krajských koordinátorů, síťování, metodickou podporu, překladatelské a tlumočnické služby apod. (NPI [online])

Na mezinárodní úrovni uvedu různé agentury OSN, které se nepřímo dotýkají tématu. Jsou to např. UNHCR a UNICEF. UNHCR pracuje s uprchlíky. Agentura usiluje o to, aby každý, kdo utekl před násilím, pronásledováním nebo válkou ve své zemi, měl právo požádat o azyl a najít bezpečné útočiště. (UNHCR [online]) Ukrajinské děti patří právě do skupiny lidí, kteří hledali azyl, a některé z nich ho našly právě ve Žďáru nad Sázavou. UNICEF podporuje řešení uprchlické situace v České republice tak, že podporuje ukrajinské rodiny a apeluje na ochranu práv dětí v České republice. (UNICEF [online]) Mimo OSN bych zmínila EU. Škola může čerpat a čerpá z evropských fondů finance na různé projekty.

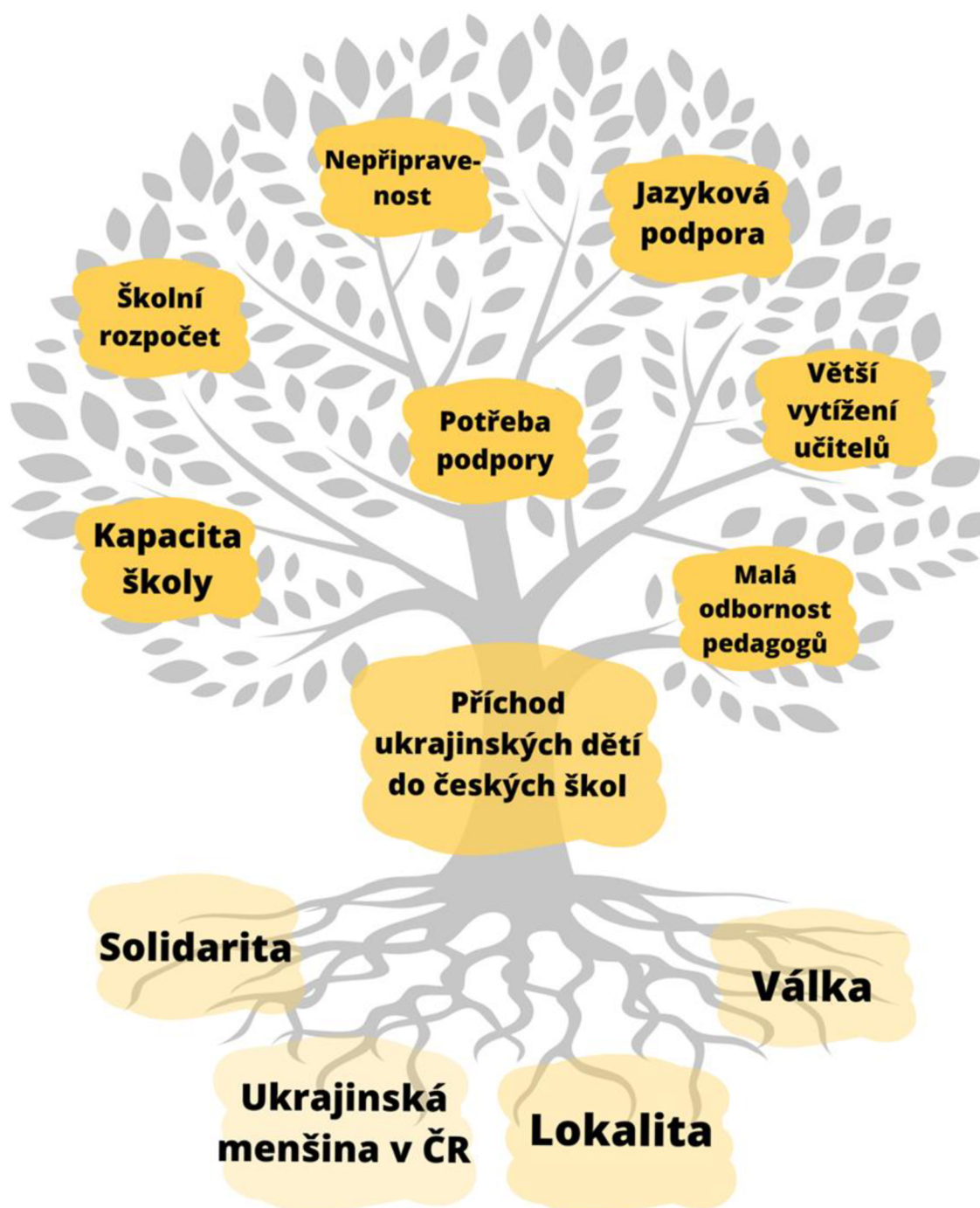
Subjekty jsou i vedení školy, pedagogové, čeští spolužáci, pokud hovoříme o zavedení Buddy programu, výchovný poradce a další subjekty, kteří se podílejí na pomoci. Školní kolektiv by mohl ještě doplnit školský sociální pracovník.

Některé subjekty jsou v souvislosti s tématem zároveň i objekty, tedy cílovou skupinou činnosti, protože v integraci nepracujeme pouze s menšinovou skupinou. Soustředíme se na ochranu pedagogů, kteří jsou přetížení, ochranu českých dětí, u kterých můžeme využít jejich potenciál a podpořit je, aby se sami zapojily do poskytování pomoci apod.

Hlavními objekty jsou jednotliví cizinci, ukrajinské děti, které přišly do České republiky v souvislosti s válkou na Ukrajině. Z činnosti mají prospěch rodiny dětí a následně celá ukrajinská komunita.

7 Analýza potřebnosti

Obrázek: Problem tree

7.1 Příčiny problému a jeho důsledky

Hlavním problémem, se kterým se školy dnes setkávají, je příchod ukrajinských dětí do škol. Podstatné je dodat, že děti nemluví česky. Přítomnost ukrajinských žáků je velkou zátěží pro školy, i když v ideálním případě by se tento problém do budoucna jako zátěž brát nemusel. V řešení situace může hrát velkou roli sociální práce, i když jde o školní prostředí.

Mezi příčiny problému patří na prvním místě válka na Ukrajině a solidarita českých obyvatel a vlády vůči uprchlíků po vypuknutí války v jejich zemi. Dnes už ale soucit postupně opadá. Další příčinou je příchod za účelem shledání rodiny. Již před uprchlickou vlnou z Ukrajiny byla ukrajinská národnostní menšina největší v České republice. (Šišková, 2001, s. 89) Proto se mnoho rodin vydalo za svými příbuznými. Navíc je z geografického hlediska Česká republika blíže k Ukrajině než třeba Velká Británie nebo Francie.

Důsledky jsou pak takové, že škola není na přijetí žáků s odlišným mateřským jazykem připravená. Jak jsem již zmínila zprávu České školní inspekce v etické části práce, že školy nemají dostatečnou kapacitu, ať personální, nebo prostorovou, aby byly schopné přijmout velké množství žáků najednou. Učitelé jsou pak ještě více vytížení než doposud. Školy pak vyžadují větší podporu od státu.

Podporu mohou zajistit i příslušné neziskové organizace a sociální služby. Stát může školu podržet prostřednictvím finanční podpory, protože je integrace zátěží i pro rozpočet školní. Pro pedagogy je přijetí ukrajinských dětí výzvou po vzdělávací stránce, protože jsou nedostatečně vzděláni v oblasti interkulturního vzdělávání a práci v multikulturním prostředí. Pro ukrajinské děti je největším problémem asi jazyková bariéra a vytváření sociálních vazeb v novém prostředí. Nejde pouze o vzdělávání, ale o začlenění, aby mohli děti sociálně fungovat.

7.2 Příklady řešení (ČR nebo v zahraničí)

Možným řešením pro školu je zavedení Buddy programu, kdy slouží jako nástroj integrace cizinců do škol. Viz podkapitola Buddy program. V České republice je spíše využíván na univerzitách v rámci Erasmu. (Erasmus+ [online]) S buddym ale pracují i na Gymnáziu J. Blahoslava v Ivančicích a mimoškolní buddies fungují např. v Praze a v

Brně pod ochranou organizací LATA, HESTIA nebo NESEHNUTÍ. (Inkluzivní škola [online])

Na Slovensku vzniká vrstevnická podpora ukrajinských žáků a studentů pod záštitou Národního inštitútu vzdelávania a mládeže. (NIVAM [online]) Buddy program by mohl mít na Biskupském gymnáziu ve Žďáru nad Sázavou velký úspěch, protože škola již má podobné zkušenosti v rámci projektu, kdy studenti byli buddies pro děti s hendikepem z praktické školy.

Ve školách v Aspenu, Basaltu, Carbondale a Glenwood Springs funguje Buddy program. Programu se účastní dospělý dobrovolník (tzv. Big buddy), který mentoruje jednoho studenta (tzv. Little buddy) v jedné ze spolupracujících škol. Mentor a student se setkávají jednou týdně na hodinu ve škole po celý školní rok. Tráví spolu čas při obědě, hraní her, výtvarných a řemeslných aktivitách a vzájemném poznávání. Dobrovolní mentoři jsou prověřeni, vyškoleni a po celou dobu jejich mentorského vztahu je podporuje koordinátor mentoringového programu. (Buddy Program [online])

7.3 Počty ukrajinských žáků na školách

Ve Žďáru nad Sázavou jsou počty ukrajinských dětí na školách skoro zanedbatelná v porovnání s celkovým počtem v České republice. Na základní škole Palachova, která má druhý největší počet ukrajinských dětí v celém městě, je asi 50 ukrajinských žáků. Do základní školy Komenského je téměř každý pátý žák z Ukrajiny.

Na Biskupském gymnáziu ve Žďáru nad Sázavou je v současné době 363 žáků, z toho ani jeden ukrajinský žák. (Inspekční zpráva, leden 2023, [online]), dále asi 36 aktivních pedagogů a 4 nepedagogičtí pracovníci, kteří jsou přímo v kontaktu se žáky a studenty ve škole. (BigyZR [online]) Tento rok se do Primy hlásily dvě ukrajinské děti. Vzhledem k situaci na žďárských základních školách, které navštěvují ukrajinské děti, vedení školy předpokládá, že se počty uchazečů další roky mohou navýšit.

7.4 Specifika cílové skupiny

Cílové skupiny jsou dvě. Příjemci a poskytovatelé pomoci (tzn. příjemci – ukrajinské děti, poskytovatelé – pedagogové a sociální pracovníci). Viz. Příjemci a poskytovatelé. Každá skupina má zcela jiné potřeby a nároky. Když se zaměříme na Biskupské gymnázium ve Žďáru nad Sázavou, tak jsem se z rozhovorů dozvěděla, že **příjemci – ukrajinské děti,**

potřebují zlepšit se v českém jazyce, začlenit se do kolektivu třídy, navázat a vytvořit přátelské vztahy, najít plnohodnotnou náplň volného času, poznat město atd.

Poskytovatelé – pedagogové by potřebovali snížit pracovní zátěž nebo aspoň nepřidávat práci navíc, protože jsou již doposud velmi vyčerpaní.

Poskytovatelem pomoci je v tomto případě škola prostřednictvím ředitele, učitelů, dalších zaměstnanců a českých studentů. Poskytovatelem může být do budoucna i spřátelená škola nebo nezisková organizace, která bude pomáhat škole se zavedením nového systému skrze sdílení zkušeností apod. Na Biskupském gymnáziu ve Žďáru nad Sázavou funguje výchovná poradkyně, metodička prevence i školní psychologka, ale sociální pracovník není součástí školního kolektivu, o kterého by se mohla obohatit. Školský sociální pracovník by tak mohl převzít zodpovědnost za činnosti spojené s integrací ukrajinských dětí do školy. Zároveň by pracoval s pedagogickým sborem. Cílem spolupráce mezi sociálním pracovníkem a pedagogem by bylo např. informování o možnostech podpory metodické, ekonomické a vzdělávací. Potom také zprostředkování komunikace s rodiči, případně zajištění tlumočnicka apod.

Je důležité, aby příjemci a poskytovatelé pomoci spolupracovali a mohli tak dosáhnout společných cílů. Komunikace mezi oběma stranami je klíčová pro úspěšnou integraci cizinců do škol a do společnosti obecně.

7.5 Metody získání dat a vyhodnocení výchozího stavu

Většinu dat jsem čerpala z osobních rozhovorů a stáží, kterých jsem se zúčastnila po dobu studia sociální a humanitární práce. Mapování situace jsem dělala v podobě osobních rozhovorů na základních školách v Praze. Na Biskupském gymnáziu ve Žďáru nad Sázavou byla mou kontaktní osobou Mgr. Klára Prokopová, metodička prevence a na základní škole Palachova ve Žďáru nad Sázavou zástupkyně ředitele a výchovná poradkyně Mgr. Ivona Králová. Informace jsem čerpala na stránkách Inkluzivní škola, Meta, Ministerstva školství, Ministerstva vnitra a Ministerstva práce a sociálních věcí. Dále v odborné literatuře, vědeckých článcích a na praxích v rámci studia.

7.6 Stakeholders

Mezi stakeholdery na mezinárodní úrovni patří EU. Biskupské gymnázium čerpá dotace z Evropského sociálního fondu na různé projekty např. na zefektivnění vzdělávání atd. V

minulosti se několik studentů zapojilo do projektu pod záštitou programu DofE. Projekt spočíval ve spolupráci s praktickou školou v Novém Městě na Moravě, kdy žďárští studenti dělali buddies a trávili volné odpoledne se studenty z praktické školy.

Stakeholdery jako zástupci vlády to jsou MV a MŠMT, které např. realizuje projekty pro školy na podporu ukrajinských dětí, připravuje metodické materiály pro pedagogy, informuje ukrajinské žáky a studenty o možnostech podpory v průběhu studia apod. (MŠMT [online]) Kraj Vysočina pomáhá financovat některé výdaje spojené s výukou a začleňováním ukrajinských dětí do žďárských škol, proto ho zařadím mezi stakeholdery.

Stakeholdery jsou i fyzické osoby, tj. členové vedení škol, učitelé, výchovní poradci, metodikové prevence, školní psychologové a ostatní žáci a studenti škol. Na straně příjemců pomoci, tedy ukrajinských dětí, tj. jejich rodiny a komunita. Viz podkapitola Aktéři.

8 Cíl projektu

V této kapitole, kterou začíná projektová část práce, představím cíl projektu podle metody SMART.

8.1 SMART

Podle metody SMART by cíl měl být specifický, měřitelný, dosažitelný, realistický a časově sledovatelný. (Mindtools [online]) Cíl projektu: Zavedení Buddy programu na Biskupském gymnáziu ve Žďáru nad Sázavou.

Specifický (specific):

- Buddy program na Biskupském gymnáziu ve Žďáru nad Sázavou.

Měřitelný (measurable):

- Vyškolí se koordinátor, který bude patronem programu
- Vyškolí se dostatek českých studentů, aby měl každý ukrajinský žák přiděleného svého buddyho
- Proběhne osvěta v každé třídě na škole
- Budou vytvořeny metodické materiály

Dosažitelný (achievable):

- Buddy program bude zaveden do konce prvního pololetí

Relevantní (relevant):

- Buddy program bude přínosný pro studenty

Časově ohraničený (time-bound):

- Zavádění programu v průběhu prvního pololetí

9 Analýza potřeb – projekt

V rámci analýzy potřeb popíšu cílové skupiny projektu, které mají z projektu buď přímý nebo nepřímý prospěch. Dále představím potřeby cílových skupin, předpokládaný počet a logiku odhadu.

9.1 Popis cílových skupin

Přímou cílovou skupinou, která má prospěch z klíčových aktivit, tvoří žáci, hlásící se na osmileté gymnázium. Do nepřímé cílové skupiny patří škola, koordinátor, buddies, ostatní spolužáci a rodiče ukrajinských dětí. Nepřímá cílová skupina má užitek přímo z realizace projektu nebo až následně.

9.2 Analýza potřeb cílových skupin

Přímá cílová skupina – Při začleňování ukrajinských žáků do školy se setkáváme s řadou potřeb, které je třeba brát v úvahu, aby byl tento proces co nejúspěšnější a pro žáky co nejméně stresující.

Jazyková bariéra je jednou z hlavních příčin toho, že děti mají potíže ve škole. Je důležité poskytnout jim podporu v oblasti jazykového vzdělávání a prostor pro běžnou konverzaci v češtině s ostatními dětmi a učiteli. Ukrajinské děti se mohou setkat s kulturními rozdíly. Učitelé by měli být vzhledem ke kulturním odlišnostem laskaví a respektovat a podporovat kulturní rozmanitost.

V neposlední řadě bychom měli nabídnout podporu v oblasti sociální adaptace. Skrze Buddy program jim pomůžeme najít nové přátele a zapojit se do místního společenství, aby se mohli cítit součástí školy a mohli se přizpůsobit novému prostředí, aby děti zažívaly pocit sounáležitosti.

Celkově lze tedy shrnout, že integrace ukrajinských dětí do českých škol vyžaduje podporu v oblasti jazykového vzdělávání, kulturních rozdílů a sociálního začlenění.

Nepřímá cílová skupina – Potřebou školy je pohoda učitelů, aby nebyli příliš přetížení. Proto je využití Buddy programu příjemným řešením, kdy se velká část

zodpovědnosti předá samotným studentům. Škola potřebuje podporu ze strany jiné školy se zkušenostmi se začleňováním cizinců nebo organizaci, která se stará o integraci cizinců do škol, jako je například Meta, o.p.s.

Pro koordinátora je klíčová důvěra školy při vykonávání jeho funkce. S potřebnými schopnostmi by měl podporovat buddies, kteří jsou nejvíce v přímém kontaktu s ukrajinskými žáky. Další potřebou pro buddies je jasnost a srozumitelnost pravidel a zadání práce.

9.3 Předpokládaný počet účastníků Buddy programu a logika jeho odhadu

Předpokládaný počet - 2 ukrajinští žáci se hlásí 8leté gymnázium. Situace se každý den může proměňovat podle počtu stále přicházejících a odcházejících uprchlíků z Ukrajiny.

Logika odhadu – Škola ověřila podle počtu podaných přihlášek na Biskupské gymnázium ve Žďáru nad Sázavou.

10 Klíčové aktivity

Tato kapitola obsahuje podrobný popis klíčových aktivit, harmonogram programu a vazby klíčových aktivit na indikátory. Klíčové aktivity jsou rozděleny podle výstupů projektu. Každý výstup obsahuje minimálně jednu klíčovou aktivitu.

Výstup 1 - Vyškolený koordinátor

Aktivita 1: Nábor koordinátora

Aktivita 2: Výběr koordinátora

Aktivita 3: Školení koordinátora

Výstup 2 - Vyškolení buddies

Aktivita 1: Nábor buddies

Aktivita 2: Výběr buddies

Aktivita 3: Školení buddies

Výstup 3 - Osvěta na škole

Aktivita 1: Workshopy (projektový den)

Výstup 4 - Vytvoření metodiky Buddy programu

Aktivita 1: Stanovení pravidel programu

Aktivita 2: Vytvoření harmonogramu

Aktivita 3: Průvodce Buddy programem

10.1 Nábor koordinátora

Průběh: Školou, tedy ředitelem a zástupci ředitele, zvolený projektový manažer vyhlásí výběrové řízení na pozici koordinátora Buddy programu. Koordinátor by měl nejen vykonávat funkci koordinátora Buddy programu, ale být v roli školského sociálního pracovníka. Protože mezi dosavadními zaměstnanci školy zatím sociální pracovník není, tak bude školní kolektiv obohacen o nového člena. Uchazeči budou požádáni o podání životopisu a motivačního dopisu. Vzhledem k podmínce, aby pozici vykonával sociální

pracovník, je důležité mít podle zákona o sociálních službách potřebné vzdělání k výkonu praxe.

Podle počtu přihlášených uchazečů projektový manažer stanoví datum výběrového řízení. Vybraní adepti, splňující podmínky postupu k osobnímu pohovoru, obdrží pozvánku s datem, kdy bude probíhat druhé kolo. Hlavní část výběrového řízení bude v podobě osobního pohovoru. Podmínky k přijetí do druhého kola hodnotí projektový manažer a zástupce ředitele školy za kvalitu výuky. Uchazeči mohou získat body za dostatečnou motivaci, zkušenosti, srozumitelnost písemného projevu, jasnost jeho sdělení atd.

Výsledky: Projektový manažer shromáždí životopisy, které uchazeči poslali.

Výstup: Vyškolený koordinátor

Vazba na indikátory: Projektový manažer vede složku se všemi přijatými životopisy.

10.2 Výběr koordinátora

Průběh: Druhé kolo přijímacího řízení, tedy osobní pohovor bude probíhat podle předem určených časů projektovým manažerem v prostorách školy. V komisi bude sedět projektový manažer, zástupce vedení školy, tzn. ředitel nebo zástupce ředitele, a dále metodička prevence.

Kandidáti budou posuzováni komisí na základě předem definovaných kritérií, jako jsou zkušenosti s organizací podobných programů, zkušenosti ze školního prostředí, schopnost týmové spolupráce, komunikační dovednosti, motivace, kreativita, ale hlavně vize, jak si uchazeč představuje, že by projekt mohl vypadat, co může uchazeč do projektu a školního kolektivu přinést, otevřenost k rozvoji apod. Komise se po ukončení pohovorů sejde a rozhodne, který uchazeč je nejvhodnější. Projektový manažer vybraného uchazeče zkontaktuje, buď telefonicky nebo přes e-mail. Ostatním neúspěšným účastníkům také sdělí výsledky jejich pohovoru.

Výsledky: Ředitel školy uzavře s novým koordinátorem pracovní poměr.

Výstup: Vyškolený koordinátor

Vazba na indikátory: Nový koordinátor a ředitel školy podepíší smlouvu o uzavření pracovního poměru.

10.3 Školení koordinátora

Průběh: Vybraný koordinátor absolvuje školení v oblasti interkulturní práce. Dozví se, jaké kompetence potřebuje k efektivní koordinaci Buddy programu a k práci v multikulturním prostředí. Školení či kurz mohl koordinátor již v minulosti absolvovat. Pokud ne, tak bude školení zprostředkováno školou, zajistí jej tedy projektový manažer. Zda koordinátor školení absolvoval kontroluje rovněž projektový manažer.

Projektový manažer sdělí koordinátorovi, veškeré informace k průběhu programu, vizi školy atd. Koordinátor, je připraven na výkon své role a činností ve školním kolektivu. Tzn. zajištění komunikace mezi studenty a učiteli, komunikace mezi školou a rodiči, podpora pedagogů při práci s ukrajinskými žáky, podpora buddies při výkonu jejich dobrovolnické činnosti a další, viz kapitola Školská sociální práce.

Výsledky: Koordinátor získal certifikát o absolvování školení.

Výstup: Vyškolený koordinátor

Vazba na indikátory: Koordinátor dodal projektovému manažerovi kopii certifikátu o absolvování školení.

10.4 Nábor buddies

Průběh: Nábor buddies probíhá v podobě osobního oslovení starších žáků nebo studentů tak, že koordinátor, případně metodička prevence představí program včetně nástinu jeho nejpravděpodobnější podoby. Oslovování je individuálně či koordinátor chodí k jednotlivým třídám, kde představuje projekt. Součástí je promítání prezentace.

Budoucí potenciální buddies se od koordinátora dozví, jaké povinnosti a výhody by pro ně při zapojení se do programu vyplývaly. Reklamu na program Buddy lze provádět například i pomocí plakátů ve škole. Plakáty vytváří školní grafik.

Výsledky: Mezi studenty jsou dobrovolníci, kteří se chtějí zapojit do dobrovolnické činnosti.

Výstup: Vyškolení buddies

Vazba na indikátory: Koordinátor vede seznam zájemců, z řad studentů, o pozici buddyho v programu.

10.5 Výběr buddies

Průběh: Výběru buddies se účastní koordinátor a metodička prevence, kteří berou zřetel na vhodnost adeptů pro plnění dané role. Součástí výběru je osobní pohovor s kandidáty, během kterého se komise, ve složení koordinátor, projektový manažer a metodička prevence, ptají na jejich motivaci pro účast v programu, očekávání a nápady, které by chtěli programu přinést. Důraz se při výběru buddies dává na zájmy uchazečů v porovnání s osobními zájmy ukrajinských studentů.

Výsledek: Komise vybere nejvhodnější buddies podle specifických požadavků a hodnocení z pohovoru.

Výstup: Vyškolení buddies

Vazba na indikátory: Komise udělá zápis hodnocení z pohovorů, podle kterého sepiše seznam nejvhodnějších buddies.

10.6 Školení buddies

Průběh: Školení buddies probíhá v podobě školení nebo kurzu na téma interkulturní kompetence a dobrovolnictví v multikulturním prostředí. Součástí školení je podrobné představení povinností buddies – s jakými možnými riziky se mohou setkat, jak se s nimi vyrovnat apod. Školení zprostředkovává koordinátor, který zároveň dohlíží, zda buddies školení absolvovali. Školení probíhá ve spolupráci s organizací META, o.p.s.

Výsledek: Buddies se účastnili školení a jsou připraveni na plnění jejich role v programu.

Výstup: Vyškolení buddies

Vazba na indikátory: Každý buddy předloží koordinátorovi certifikát o absolvování školení.

10.7 Workshopy (projektový den)

Cílem aktivity workshopy (projektový den), je zvýšit informovanost studentů. Je důležité, aby měli studenti povědomí o migraci, kulturní rozmanitosti, programu Buddy atd. Proto se v rámci osvěty zaměříme na podporu otevřenosti studentů, jejich názorů a respektování

názorů druhých. Součástí workshopů může být například interkulturní komunikace a porozumění, kde by se studenti naučili, jak efektivně komunikovat s lidmi z různých kultur.

Průběh: Koordinátor dá dohromady tým, který bude přednášet studentům zábavnou formou o životě v multikulturním prostředí, o uprchlictví, zeměpisu, kulturách apod. Půjde vždy o celodenní program, kterého se zúčastní 2–4 třídy zároveň. Záleží na počtu studentů v jedné třídě a věku.

Workshopy probíhají formou různých aktivit, jako je promítání filmu, hry, prezentace, soutěže a sdílení různých zkušeností. Program se přizpůsobí podle věkové skupiny osob ve třídách.

Výsledky: Mezi studenty je zvýšená informovanost a zájem o dané téma a větší otevřenost k respektování odlišností.

Výstup: Osvěta na škole

Vazba na indikátory: Škola má k dispozici foto záznam z probíhajících workshopů.

10.8 Stanovení pravidel programu

Průběh: Jde o soupis jasných pravidel, které by měly být jasně definované a závazné pro všechny zúčastněné strany. Je důležité zajistit, aby systém nebyl příliš náročný pro české studenty. Mezi příklady pravidel může patřit například požadavek na setkávání buddy a cizince minimálně jednou týdně (nikoliv každý druhý den) a podobně.

Pravidla dává dohromady koordinátor a metodička prevence. Následně je pak kontroluje zástupce ředitele a projektový manažer. Koordinátor sepíše pravidla do textového dokumentu, ke kterému má přístup vedení školy, projektový manažer, buddies a metodička prevence. Na koordinátora dohlíží projektový manažer, jestli vytváří potřebné materiály apod.

Výsledky: Výsledkem této aktivity by měla být sestavená část metodiky pro Buddy program, která popisuje, kdo se setkává s kým, jak často, s kým řešit případné problémy, kdo má jakou roli v programu apod.

Výstup: Vytvoření metodických materiálů Buddy programu

Vazba na indikátory: Pravidla koordinátor zapíše do textového dokumentu, který mají k dispozici účastníci programu a vedení školy.

10.9 Vytvoření harmonogramu

Průběh: Aktivita se zaměřuje na vytvoření časového harmonogramu, ve kterém budou popsány všechny aktivity realizované v průběhu programu. Cílem je mít jasný přehled o jednotlivých aktivitách, kdy se budou konat a jaké jsou jejich cíle. Harmonogram může obsahovat například školení buddy, první setkání s cizincem, plánování aktivit, průběžnou evaluaci a další aktivity.

Harmonogram dává dohromady koordinátor se zástupcem ředitele, který má na starosti školní rozvrhy, aby nedošlo k nějaké kolizi s dalšími školními aktivitami. Celý harmonogram bude k dispozici v online podobě všem účastníkům programu, který se může v průběhu lehce obměňovat.

Výsledek: Vytvoření harmonogramu zahrnuje setkávání mezi buddy a studenty a stanovení dat, kdy se setkání budou konat. Výsledkem této aktivity by měl být hotový harmonogram Buddy programu vytvořený koordinátorem programu.

Výstup: Vytvoření metodických materiálů Buddy programu

Vazba na indikátory: Ganttův diagram dokazuje, že byl harmonogram Buddy programu opravdu vytvořen a účastníci projektu se podle něj snaží harmonogram dodržovat.

10.10 Průvodce Buddy programem

Průběh: Průvodce Buddy programem bude praktická příručka speciálně pro buddies, kde naleznou soupis cílů Buddy programu. Dále soubor pravidel, povinností pro buddies, inspirace pro vytváření aktivit s Ukrajinci apod. Průvodce by měl především sloužit jako podpora buddies.

Koordinátor ve spolupráci s grafikem vyrobí příručku v papírové a online podobě. Projektový manažer dohlíží na realizaci této aktivity.

Výsledek: Průvodce Buddy programem je v podobě příručky sloužící jako nástroj, který usnadní a ujasní práci buddies.

Výstup: Vytvoření metodických materiálů Buddy programu

Vazba na indikátory: Vytvoření papírového a online průvodce pro buddies.

10.11 Harmonogram

Celý projekt by probíhal od srpna 2023 do ledna 2023.

V1

Aktivita 1: Nábor koordinátora	28.08.2023 - 29.09.2023
Aktivita 2: Výběr koordinátora	02.10.2023 - 13.10.2023
Aktivita 3: Školení koordinátora	23.10.2023 - 27.10.2023

V2

Aktivita 1: Nábor buddies	15.11.2023 - 15.12.2023
Aktivita 2: Výběr buddies	11.12.2023 - 10.01.2024
Aktivita 3: Školení buddies	22.01.2024 - 26.01.2024

V3

Aktivita 1: Workshopy (projektový den)	11.09.2023 - 13.10.2023
--	-------------------------

V4

Aktivita 1: Stanovení pravidel programu	30.10.2023 - 10.11.2023
Aktivita 2: Vytvoření harmonogramu	13.11.2023 - 01.12.2023
Aktivita 3: Průvodce Buddy programem	13.11.2023 - 12.01.2024

Harmonogram je spíše orientační. Může dojít ke změnám, např. když škola zaměstná koordinátora po prvním týdnu pohovorů. V tom případě se projekt začne vytvářet o něco dříve a bude více času na řešení organizačních a technických záležitostí. Důležité je dodržet termín ukončení projektu, tedy konec ledna, aby mohla od února 2024 začít realizace Buddy programu.

11 Indikátory splnění klíčových aktivit

V této kapitole popisují indikátory, zda byl naplněn záměr projektu, cíl projektu a poté indikátory splnění každé klíčové aktivity. Indikátory jsou jasně definované a ověřitelné.

Záměr: Efektivní integrace ukrajinských dětí do školy

Indikátor toho, že byl naplněn cíl projektu, je, že se ukrajinské děti cítí bezpečně. Poznáme to skrze dotazníky, na které děti odpoví. Počítáme se dvěma ukrajinskými dětmi, proto se na jejich pomoc může školní kolektiv více a individuálně soustředit. Pokud děti sdělí, že se cítí bezpečně a přijatě, tak je záměr naplněn, i když spokojenost je velmi subjektivní a dá se těžko měřit.

Cíl: Zavedení Buddy programu na Biskupském gymnáziu ve Žďáru nad Sázavou během prvního pololetí školního roku 2023/2024

Indikátor dodržení cíle projektu je zavedený Buddy program ve škole, tedy na Biskupském gymnáziu ve Žďáru nad Sázavou. Tzn., že ředitel školy uzavřel pracovní poměr s koordinátorem/školním sociálním pracovníkem, koordinátor vybral buddies, kteří budou do konce školního roku pomáhat svým ukrajinským spolužákům, koordinátor vytvořil metodické materiály a harmonogram programu pod dohledem projektového manažera a program je připravený k realizaci.

Výstup 1 - Vyškolený koordinátor

Aktivita: Nábor koordinátora

Indikátor: Počet přihlášených uchazečů – pokud je vysoký počet přihlášených uchazečů, může to znamenat, že byla použita účinná strategie náboru a že je zájem o pozici koordinátora. Počet uchazečů si můžeme ověřit podle počtu přijatých životopisů a motivačních dopisů.

Aktivita: Výběr koordinátora

Indikátor: Zaměstnání koordinátora – indikátor ukazuje, zda byl vybrán vhodný kandidát, který se následně stal koordinátorem. Může to znamenat, že výběrové řízení bylo úspěšné. Ověříme podle podepsané pracovní smlouvy.

Aktivita: Školení koordinátora

Indikátor: Absolvování školení – v případě, že koordinátor absolvuje školení, můžeme se domnívat, že školení bylo účinné a koordinátor získal potřebné dovednosti a znalosti pro plnění svých povinností. Ověřit můžeme předložením certifikátu o absolvování školení.

Výstup 2 - Vyškolení buddies

Aktivita: Nábor buddies

Indikátor: Počet přihlášených uchazečů – když je vysoký počet zájemců o roli buddies, můžeme předpokládat, že byl nábor úspěšný a bude velká nabídka při výběru vhodných buddies pro ukrajinské studenty. Ověřit můžeme v seznamu zapsaných uchazečů.

Aktivita: Výběr buddies

Indikátor: Zvolení nejvhodnějších adeptů – mezi zvolené adepty řadíme osoby, které odpovídaly nejen požadavkům pro funkci buddyho, ale vyhovovaly preferencím ukrajinských studentů. Ověříme zápisem hodnocení.

Aktivita: Školení buddies

Indikátor: Absolvování školení – v případě, že buddies absolvují školení, můžeme se domnívat, že školení bylo účinné a buddies získali potřebné dovednosti a znalosti pro plnění svých povinností. Ověřit můžeme předložením certifikátů o absolvování školení.

Výstup 3 - Osvěta na škole

Aktivita: Workshopy (projektový den)

Indikátor: Realizace workshopů (projektového dne) – po absolvování workshopů předpokládáme, že budou žáci více informováni a otevření citlivým tématům. Realizace workshopů se dá ověřit skrze fotografické záznamy z projektového dne.

Výstup 4 - Vytvoření metodiky Buddy programu

Aktivita: Stanovení pravidel programu

Indikátor: Soubor pravidel – soubor pravidel poskytuje strukturu a jasnost ohledně toho, co se od studentů v Buddy programu očekává. Pravidla mohou přispět k minimalizaci rizik a úspěšnému průběhu. Mezi zdroje ověření patří textový dokument, kde všechna pravidla nalezneme.

Aktivita: Vytvoření harmonogramu

Indikátor: Ganttův diagram – Ganttův diagram je jeden z prostředků, jak graficky znázornit harmonogram, který bude zároveň zdrojem ověření, že k vytvoření harmonogramu opravdu došlo.

Aktivita: Průvodce Buddy programem

Indikátor: Praktická příručka pro buddies – Praktická příručka je textový dokument vytvořený pro buddies. Vyhotovení dokumentu potvrzuje, že v rámci přípravy byl vytvořen průvodce pro jasnost informací, případné rady pro vykonávání služby jako buddy apod.

12 Management rizik

Pro management rizik je důležité, aby zúčastněné strany měly přehled o možných rizicích, které mohou při poskytování pomoci nastat, proto je součástí managementu vytvoření plánu, jak těmto rizikům předcházet, případně jak se s nimi vypořádat.

12.1 Nezpůsobilý koordinátor

Koordinátor není dostatečně kompetentní k výkonu své práce. Riziko nastává, když koordinátor postrádá komunikační dovednosti a organizační schopnosti nebo nedokáže vést české a ukrajinské žáky v průběhu programu. Musí pak být vyměněn, nebo je program ukončen.

Následkem zvolení nedostatečně kompetentního koordinátora může být nízká kvalita buddy programu nebo dokonce jeho ukončení. Dále neefektivní komunikace mezi dvojicemi, ztráta motivace účastníků, nízké využití potenciálu Buddy programu, konflikty mezi účastníky kvůli nedostatečnému vedení, neuspokojení účastníků programu a jejich případný odchod z celého procesu. Pro ukrajinské děti to může znamenat ztrátu důvěry ve vzdělávací instituci.

Návrh opatření: Na škole proběhne výběrové řízení, kde potencionální koordinátor, napíše motivační dopis, pošle životopis, představí svou vizi pro práci v Buddy programu a na základě pohovoru se vybere nejvhodnější kandidát na pozici koordinátora. Koordinátor by měl mít dostatečné znalosti a dovednosti v oblasti programu, měl by být schopen efektivně komunikovat a mít zkušenosti s vedením lidí.

Vybraný koordinátor se zúčastní školení a následně se bude podílet na tvoření programu. Důkladné školení může koordinátorovi pomoci se připravit na roli v programu a zvýšit jeho kompetence.

Dalším krokem prevence je pravidelné hodnocení výkonu koordinátora a zpětná vazba od účastníků programu jako užitečné nástroje k identifikaci potenciálních problémů a jejich včasného řešení.

12.2 Nezpůsobilí buddies

Může dojít k tomu, že vybraní čeští studenti nejsou vhodně vybaveni k tomu, aby vykonávali roli buddies v programu. Může se jednat o nedostatečné dovednosti komunikace, empatie, porozumění cílům programu nebo nedodržování pravidel Buddy programu. Studenti mají nízký zájem o svého ukrajinského partnera a neinvestují dostatek času do přípravy aktivit apod.

Nezpůsobilí buddies mohou negativně ovlivnit celkový průběh buddy programu. Malá podpora a špatné vedení ukrajinského partnera, snižuje kvalitu a efektivitu programu a ztrácí smysl pro účinnou integraci.

Návrh opatření: Aby se minimalizovalo riziko je důležité provést pečlivý výběr buddies podobně jako u výběru koordinátora. Potencionální buddies by měli projít procesem hodnocení a výběru založeným na jejich dovednostech, schopnostech, zkušenostech a motivaci.

Vybraní studenti, pak budou řádně vyškoleni a mají v průběhu programu k dispozici metodické materiály, a to hlavně průvodce pro buddies, kde jsou napsaná všechna pravidla, očekávání, rady a harmonogram Buddy programu.

Buddies kontroluje zvolený koordinátor, který monitoruje průběh programu, dává studentům zpětnou vazbu a případně identifikuje a řeší problémy vznikající při aktivitách dvojic. Koordinátor buddymu poskytuje podporu nezbytnou k jejich zlepšení.

12.3 Nedostatek buddies

Studentům často chybí informace o programu, neznají jeho výhody. Nevidí smysl v této dobrovolnické činnosti. Studenti bývají demotivováni a vytíženi školními povinnostmi. Při nedostatku buddies v průběhu integrace nebude podpořený každý ukrajinský žák. Žáci, kteří nemají svého buddyho se mohou cítit opuštěni. Nezájem ze strany českých studentů svědčí o mezerách programu a jeho snížené kvalitě.

Návrh opatření: Pro řešení nedostatečného zájmu studentů o Buddy program je možné zvýšit povědomí o programu mezi studenty a zdůraznit výhody, které jim může nabídnout jako je odměna na konci školního roku. Dále zapojit studenty do procesu tvorby programu a nechat je vymyslet nové prvky programu, které pro ně budou zajímavé a atraktivní. Na štěstí při velmi nízkém počtu ukrajinských žáků a poměrně velké

angažovanosti studentů Biskupského gymnázia se předpokládá, že se najde spíše více dobrovolníků.

12.4 Osvěta nepomůže otevřenosti ve škole

Žáci se více uzavřou, nechtějí rozvíjet dialog, drží se svých předsudků a stereotypů, nevidí smysl v zavádění programu a zvláštnímu přístupu k ukrajinským dětem.

Návrh opatření: Osvěta by měla být zábavnou formou, aby se studenti maximálně zapojili a prezentovali svůj názor. Nejde o přijetí nových názorů, ale o přijetí toho, že každý má svůj názor, a to je důležité respektovat. Pokud ke změně nedojde, tak je na zvážení vedení školy, jestli projekt vůbec zavádět.

12.5 Nesrozumitelnost metodických materiálů

Pokud nebudou metodické materiály dostatečně jasné a srozumitelné, může to vést k nedorozumění a neefektivnímu plnění úkolů. Realizace programu tak bude spíše chaotická než účinná.

Návrh opatření: Je důležité přezkoumat materiály a případně je upravit tak, aby byly srozumitelné pro všechny zúčastněné strany, proto je důležitá flexibilita koordinátora. Hlavní je zajištění metodik, které odpovídají aktuálním potřebám a podmínkám studentů a školy.

12.6 Buddies nechtějí pokračovat v dobrovolnické činnosti

Buddy program vyžaduje angažovanost starších studentů. S postupem do vyšších ročníků přibývá množství učiva. Může nastat situace, že buddy nebude zvládat plnění svých školních povinností a zároveň vykonávat roli buddyho.

Pokud nebude párování provedeno správně, mohou vztahy mezi buddym a ukrajinským žákem vyvolat spíše negativní reakce vůči celému programu. Například neshoda v zájmech nebo osobnostech, může vést k velkému napětí mezi studenty a ukončení spolupráce.

Návrh opatření: Čeští studenti jsou příliš vytíženi. Předcházet zatížení studentů se dá pomocí stanovení limitů, jako je určení minimálního počtu hodin, které student stráví

jako buddy. Je třeba zvážit, kolik času mohou studenti věnovat buddy programu, aniž by aktivita ovlivnila jejich školní výkony. Pokud dojde k tomu, že i tak bude buddy přetížen, například během uzavírání klasifikace, je třeba zajistit, aby byl program byl dostatečně flexibilní, aby mohl být přizpůsoben potřebám studentů.

Pedagogové by měli mít povědomí o úsilí a angažovanosti studentů v buddy programu a být tak schopni přizpůsobit školní povinnosti s rolí buddyho. Celkově je třeba zajistit, aby buddy program byl pro studenty hlavně přínosem s maximalizací účinnosti a úspěšnosti celého programu. Je proto podstatné, aby koordinátor pracoval i se školními pedagogy, a vedl je k podporování studentů.

Výběr dvojic je třeba zakládat na osobních preferencích jednotlivých osob. Například zabránit tomu, aby ukrajinský žák, který má zálibu ve sportu dostal buddyho IT odborníka. S největší pravděpodobností by nedošlo k souladu zájmů. Samozřejmě se musíme pohybovat v rámci možností, které výběr dobrovolníků nabízí.

Kvalitnímu výběru může posloužit výběrová aktivita, kdy v průběhu odpoledne se uspořádá setkání všech dobrovolníků a ukrajinských žáků, kteří se o sobě skrze různé hry a otázky budou dozvídat nové informace. Na základě této aktivity, by se každý vyjádřil, jaké má preference, a podle těchto vyjádření se vytvoří následně dvojice.

12.7 Škola nechce zavádět program

Škola se rozhodne, že je pro ni projekt nevhodným, protože se nevyplácí pro dva ukrajinské žáky vytvářet zcela nový program. Přijetí programu je příliš rizikové. Ukrajínští žáci do školy nenastoupí, odstěhují se zpět na Ukrajinu nebo nemají o program zájem.

Návrh opatření: Proto by se měl na začátek vytvořit seznam možných rizik, aby si škola vytvořila představu o možném průběhu. Součástí přípravy může být vytvoření návrhů preventivních opatření. Tím se minimalizují rizika a prostor pro jejich vznik.

12.8 Ukrajínští žáci nenastoupí do školy nebo se v průběhu roku odstěhují zpět na Ukrajinu

Projekt se tak vůbec nezačne realizovat nebo bude ukončen v průběhu školního roku. Pro školu je tedy přijetí programu velkým rizikem, aby veškerá práce a finance nepřišly vniveč.

Návrh opatření: Před začátkem vytváření a zavádění programu je dobré udělat průzkum, jestli rodiny uvažují o návratu na Ukrajinu, jaké jsou jejich plány do budoucna apod. Pokud však situace nastane, tak je škola ochotná poskytovat své buddies pro jiné školy. Vznikla by tedy spolupráce minimálně dvou škol. Na Biskupském gymnáziu ve Žďáru nad Sázavou jsou ochotni vyškolené buddies poskytnout ukrajinským dětem z jiných škol. Gymnázium má totiž podobné zkušenosti s projektem v rámci centra DoFE, kdy studenti z Biskupského gymnázia trávili svůj čas s dětmi s různými formami fyzického a mentálního postižení.

12.9 Ukrajínští žáci se nechtějí začleňovat

Musí obětovat svůj volný čas, stydí se před staršími spolužáky, jsou přetížení, protože po české škole se věnují online výuce z Ukrajiny.

Návrh opatření: Při práci s ukrajinskými dětmi je důležitý osobní a individuální přístup, aby se cítili pohodlněji a sebejistěji při zapojování se do programu. Zajištění prostoru pro jejich otázky a obavy a pomoci jim překonat případné překážky. Škola jim tak vytvoří bezpečné prostředí, kde se budou cítit vítáni.

Protože nehovoříme o plnoletých osobách, tak komunikujeme s rodiči, kteří se mohou zapojit do motivace a podpory dětí při začleňování. Program by měl být založen na dobrovolnosti i pro české studenty, i přes riziko neúspěšné integrace do školního prostředí.

12.10 Nesrozumitelnost metodických materiálů

Pokud nebudou metodické materiály dostatečně jasné a srozumitelné, může to vést k nedorozumění a neefektivnímu plnění úkolů. Realizace programu tak bude spíše chaotická než účinná.

Návrh opatření: Metodické materiály pro Buddy program by měly být srozumitelné a přístupné pro všechny zúčastněné strany. V případě, že nejsou materiály srozumitelné, může docházet k nedorozuměním a neefektivnímu plnění úkolů. V takovém případě je důležité přezkoumat materiály a případně je upravit tak, aby byly srozumitelné pro všechny zúčastněné strany. Proto je důležitá i flexibilita koordinátora. Podstatné je zajištění metodik, které odpovídají aktuálním potřebám a podmínkám studentů a školy.

Další možná rizika

Nevhodné párování buddies a nových studentů, jazyková bariéra, kulturní bariéra, nepřiměřené zatížení studentů.

13 Výstupy

V této kapitole popíšu výstupy projektu, což jsou hmatatelné a kvantifikované výsledky. Dále výsledky projektu, pojmenování změny a kvalitativní přínosy, a vazby na indikátory. Výstupy jsou celkem čtyři a všechny jsou zaznamenány v logramu projektu.

13.1 Výstup 1 – Vyškolený koordinátor

Vyškolený koordinátor je odborně způsobilou osobou, která má doklad o absolvování školení a je schopna koordinovat buddy program pro ukrajinské studenty. V rámci buddy programu funguje jako patron programu a odpovědná osoba, která zastupuje školu.

Koordinátor má na starosti sestavení harmonogramu programu pro dvojice buddy a Ukrajinec. Také má na starosti vedení seznamu dvojic (prezenční listinu) a záznamy o setkávání. Koordinátor je také konzultantem pro buddy a Ukrajinského studenta, a může poskytnout pomoc a podporu při řešení problémů, které se v rámci programu vyskytnou. Koordinátor by měl také shromažďovat záznamy setkání a poskytovat zpětnou vazbu v průběhu programu. Zprostředkovává komunikaci mezi učiteli, studenty a rodiči.

Výsledky: Koordinátor je osobou zodpovědnou za organizaci a hladký průběh programu. Jedním z jeho hlavních úkolů je zajistit jasnost informací pro všechny účastníky programu, aby věděli, co mají dělat a kdy. Koordinátor by měl poskytovat podporu zejména pro buddies, kteří mají klíčovou roli v programu, ale také pro Ukrajince, kteří mohou mít někdy problémy s přizpůsobením se novému prostředí. Díky kvalitní práci koordinátora by měli být účastníci programu spokojenější a rodiče by měli být ujištěni, že se o jejich děti pečlivě stará a že jsou v bezpečí.

Indikátor: Výběr koordinátora – důkladný výběr koordinátora nám pomůže určit neadekvátnějšího adepta na danou pozici, který je dostatečně kvalifikovaný a má příslušné schopnosti k výkonu práce koordinátora. Dalším možným indikátorem a zároveň zdrojem ověření splnění výstupu je doklad o absolvování vhodného školení.

13.2 Výstup 2 – Vyškolení buddies

Vyškolení buddies je příprava vybraných dobrovolníků, z řad studentů Biskupského gymnázia, kteří se podílejí na Buddy programu. Skrze školení chceme maximálně

podpořit české studenty, aby věděli, jak se svou rolí, co by buddyho nakládat a brát svůj úkol zodpovědně.

Buddy se v rámci programu stará o ukrajinského spolužáka. Jeho úlohou je plánování aktivit a volného času s ukrajinským spolužákem. Průběžně dává zpětnou vazbu koordinátorovi. Buddy by měl být také součástí společných setkání, která se organizují pro všechny studenty, kteří se podílejí na programu, aby mohli sdílet své zkušenosti a poznat nové lidi.

Buddy může získat odměnu za svou dobrovolnickou činnost, ať už v podobě finančních prostředků nebo například certifikátu. Vyškolení buddies je klíčové pro úspěšné fungování buddy programu a pro zajištění kvalitní podpory pro ukrajinské studenty.

Výsledek: Buddy program může pomoci studentům rozvíjet nové kompetence, jako jsou interkulturní kompetence, organizační schopnosti, jazykové a komunikační dovednosti atd. Studenti se učí přebírání zodpovědnosti. Dochází tak k lepšímu pocitu z odvedené práce a studenti se aktivně podílejí na pomoci bližnímu, což je v souladu s křesťanskými hodnotami. Pro ukrajinského spolužáka je důležité naplnění pocitu sounáležitosti a navázání přátelských vztahů. To má pozitivní dopad na jeho integrační proces.

Indikátor: Výběr buddies – indikátor představuje výběr vhodných kandidátů na pozici buddy, podle specifických požadavků. Specifika výběru zahrnují motivaci zájemce, nápady a očekávání. Bere se zřetel i na preferenci ukrajinských studentů. Ověřit konečný výběr buddies můžeme pomocí certifikátu o absolvování školení nebo souhlasu rodičů v případě, že buddy ještě nedosáhl plnoletosti.

13.3 Výstup 3 – Osvěta ve škole

Osvěta ve škole může být nápomocná v předávání základních vědomostí a otevření témat, která jsou relevantní pro současnou společnost v kontextu s příchodem ukrajinských uprchlíků do České republiky. Mezi tyto témata patří rozmanitost, integrace, migrace, uprchlíci a příchod do nové kultury, což může vést ke kulturnímu šoku.

Jednou z možností, jak osvětu uchopit je realizace projektového dne se vzdělávacími workshopy. Tímto způsobem můžeme témata probrat a zprostředkovat studentům a předložit jim tak nové pohledy na svět. Mezi další témata workshopů by mohly být zahrnuty kulturní rozdíly, mezikulturní komunikace, historie migrace, práva

uprchlíků a Buddy program jako způsob řešení pomoci novým ukrajinským dětem. Zároveň by bylo přínosné studentům poradit, jak se s takovými tématy vyrovnat a pracovat s nimi.

Aktivita nejen že zvýší povědomí studentů o dění v současném světě, ale také posílí jejich empatii a schopnost pracovat v multikulturním prostředí. Vzdělání je klíčem k pochopení a toleranci, navázání dialogů a prezentaci svých názorů.

Výsledek: Výsledkem osvěty je možná otevřenost komunity. To zahrnuje otevřené myšlení jednotlivých osob uvnitř komunity, respekt k odlišným názorům a kulturám, toleranci a práci s nepochopením. Důležitou součástí otevřené komunity je také lepší informovanost a vzájemná komunikace, což umožňuje větší porozumění a kooperaci mezi jednotlivými členy komunity. Tento přístup může vést k vytvoření prostředí, které podporuje rozmanitost, inkluzi a spolupráci.

Indikátor: Příprava workshopů – Indikátor je důležitý pro úspěšnou realizaci osvěty na škole. Příprava a plánování workshopů může být v podobě projektového dne nebo součástí běžné výuky například v rámci občanské výchovy. Projekt pomáhá přispět k větší toleranci, informovanosti a porozumění v rámci školského prostředí.

13.4 Výstup 4 – Vytvoření metodických materiálů k Buddy programu

Vytvoření metodických materiálů pro Buddy program zahrnuje soupis pravidel a postupů, kterými se bude řídit průběh celého programu a jeho účastníci. Tyto materiály by měly být přehledné a srozumitelné, aby byly užitečné pro všechny zúčastněné strany. Dále je důležité, aby byly přizpůsobeny specifickým podmínkám a potřebám školy. Můžeme tak předcházet zbytečným organizačním zmatkům a dalším rizikům.

Výsledek: Výsledkem vytvoření metodických materiálů je zajištění adekvátního množství kvalitních materiálů. Metodické materiály slouží k přehlednosti pravidel, povinností a rad pro všechny zúčastněné strany pomoci. Správné nastavení pravidel může předcházet přetížení studentů. Dostupnost a přístupnost materiálů by měla být pro všechny účastníky programu.

Indikátory: Pravidla, harmonogram, průvodce pro buddies – Indikátory jsou klíčové pro úspěšné provedení Buddy programu. Vytvoření jasných pravidel, podpůrného systému a přehledu povinností pomáhá zajistit, aby program fungoval. Zvýší se tak

pravděpodobnost, že studenti budou mít pozitivní zkušenost s programem a získají cenné znalosti a dovednosti nejen v oblasti interkulturní komunikace.

14 Terénní průzkum

V této kapitole popíšu terénní průzkum, který jsem prováděla od února do dubna 2023. V souvislosti provedení terénního průzkumu na potvrzení analýzy jsem navštívila dvě školy ve Žďáru nad Sázavou. Na základní škole Palachova mají zkušenosti s přijetím ukrajinských žáků a postupným vybudováním funkčního systému v průběhu roku. Na Biskupském gymnáziu ve Žďáru nad Sázavou zatím zkušenosti s ukrajinskými žáky nemají, ale uvítali by systém, který by byl pro školu nápomocný při začleňování ukrajinských dětí do školy.

14.1 Základní škola Palachova ve Žďáru nad Sázavou

Kontaktní osoba: Mgr. Ivona Králová, zástupkyně ředitele a výchovná poradkyně

Hlavní zjištění

Na základě poskytnutých informací jsem zjistila, že na základní škole Palachova se vyučuje čeština jako druhý jazyk pro ukrajinské žáky. Tento předmět mají žáci ve výuce pět hodin týdně a vyučují se na prvním i druhém stupni základní školy. Celkem na této škole studuje přibližně 50 ukrajinských žáků. Podle informací školy se velká část rodičů ukrajinských žáků vyjádřila, že chce zůstat v České republice. Z toho vyplývá, že jde ve většině případech o dlouhodobou integraci.

Pro snadnější komunikaci s žáky funguje na škole ukrajinská asistentka pedagoga a ukrajinská psycholožka. Tyto osoby pomáhají žákům překonávat traumata, potíže ve škole a jazykovou bariéru, která je problémem hlavně na prvním stupni základní školy. Děti služby plně využívají.

Na začátku, po příchodu většiny ukrajinských žáků, se učitelé s dětmi domlouvali rusky nebo anglicky. V tlumočení mnohdy pomáhaly ukrajinské děti s českým občanstvím. Náhodou se podařilo, že v každé třídě, s novými ukrajinskými žáky, byl nejméně jeden česky mluvící Ukrajinec. Ke komunikaci učitelé a žáci využívali i překladače na mobilních telefonech.

V rámci přijímacích zkoušek na střední školy požaduje základní škola Palachova od středních škol upuštění od zkoušky z českého jazyka. Tento krok umožňuje ukrajinským žákům snadnější přístup na střední školy.

Finanční podpora základní školy Palachova je dostatečná, většinou pochází z kraje a města Žďár nad Sázavou. Na škole není problém s integrací ukrajinských žáků do kolektivu, z počátku při začleňování velmi pomáhaly ukrajinské děti s českým občanstvím.

Pro ukrajinské žáky je na škole k dispozici doučování, pokud potřebují větší podporu při zvládnutí vyučované látky. Učitelé se také mohou účastnit online školení, která jsou dobrovolná. Na závěr se dá shrnout, že škola si vybudovala fungující systém pro začleňování do běžného chodu školy.

14.2 Biskupské gymnázium ve Žďáru nad Sázavou

Kontaktní osoba: Mgr. Klára Prokopová, metodička prevence

Hlavní zjištění

Škola doposud neměla žádné ukrajinské žáky, ale nyní se dvě ukrajinské děti hlásí na osmileté gymnázium. Škola má zkušenosti s podobnými projekty Buddy programu přes program DofE, kdy z řad studentů Biskupského gymnázia byli vybráni dobrovolníci, kteří trávili čas se studenty s mentálním postižením.

Pro práci s ukrajinskými studenty potřebuje škola nastavit jednoduchý a fungující systém, který doposud neexistuje. Škola by ocenila podporu jiných institucí nebo organizací, které se již setkaly s podobnými výzvami, aby se mohla poradit a sdílet. Šlo by hlavně o výměnu zkušeností.

Přestože Biskupské gymnázium nemá s ukrajinskými studenty zkušenosti, je ochotna s nimi pracovat a pomáhat jim při začleňování do nového prostředí. Zároveň je připravena poskytnout podporu ostatním školám, které se vypořádávají s podobnými výzvami a potřebují pomoci, například v podobě poskytnutí volnočasových buddies.

15 Přidaná hodnota Buddy programu

V této kapitole představím přidanou hodnotu Buddy programu neboli, jak prospěje Buddy program škole, příjemcům, tedy českým studentům, a poskytovatelům pomoci, což jsou ukrajinské děti. Zjistíme, že program může mít mnohem větší přesah a dá se využít nejen při práci s dětmi cizinci.

Buddy program představuje přidanou hodnotu pro školu i studenty, a to z několika důvodů. Jedním z klíčových přínosů je ulehčení práce pedagogů, kteří často čelí přetížení a nemohou věnovat dostatečný čas jednotlivým studentům. Zapojením českých studentů do Buddy programu se pedagogové mohou lépe soustředit na výuku a další školní záležitosti.

Buddy program dále přispívá k posílení kultury školy tím, že novým studentům umožňuje získat podporu od starších spolužáků. Ti nováčkům pomáhají s adaptací do nového prostředí nejen ve škole, ale jde i o lepší poznání města Žďár nad Sázavou.

České studenty program podpoří v jejich samostatnosti a rozvoji dovedností. Zapojením se do programu získávají nové zkušenosti jako dobrovolnická činnost, interkulturní kompetence a organizační dovednosti. Dalším důvodem pro účast v Buddy programu je také možnost rozšíření obzorů a poznání nových kultur a lidí, protože jsou studenti v přímém kontaktu s ukrajinskými spolužáky. Učení se novému jazyku nemusí být tématem jen pro ukrajinského nováčka, i český student má možnost naučit se základní fráze v ukrajinském jazyce, což je obohacující zkušenost. Společný čas strávený v rámci programu nabízí plnohodnotně strávené dny, zábavu a získání nových přátel, kteří mohou být významnou oporou v životě.

Pro ukrajinské děti bude Buddy program významným nástrojem pro přechod do nové školy a země, zlepšení jejich češtiny a jazykových dovedností obecně, což je klíčové pro jejich úspěšné začlenění do českého prostředí. Buddy program má vliv na úspěšné zvládnání školních povinností a zlepšení prospěchu studentů s OMJ. Program poskytuje podporu, sounáležitost a možnost sdílení otázek a nejasností, což může předcházet problémům se začleněním do třídního kolektivu a přispět ke zlepšení školních výsledků. Dvojice mohou také navzájem sdílet své zájmy a zkušenosti, což podněcuje vytváření pevných přátelství a vzájemnou podporu, mezikulturní porozumění a osobní rozvoj studentů. Ukrajinské děti tak zažijí pocit přijetí a následně uspokojení.

V České republice se začleňováním dětí cizinců zabývá převážně organizace META, jejímž cílem je právě podpora škol v implementaci Buddy programu. Program

pak nemusí nutně sloužit pouze dětem s OMJ, ale i komukoliv, kdo má potíže s prospěchem ve škole nebo se začleňováním se do třídního kolektivu.

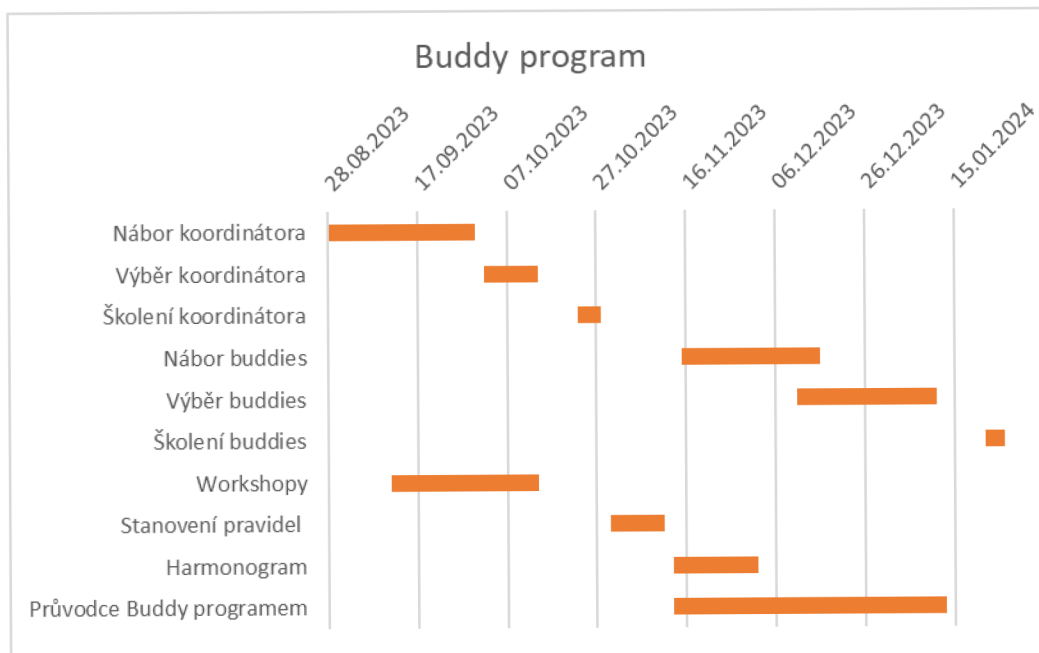

Tabulka: Logframe

	POPIS PROJEKTU (intervenční logika)	INDIKÁTORY (objektivně ověřitelné zdroje)	ZDROJE OVĚŘENÍ UKAZATELŮ	PŘEDPOKLADY a RIZIKA
ZÁMĚR	Efektivní integrace ukrajinských studentů do školy	Ukrajínští studenti se budou cítit bezpečně	Dotazník	x
CÍL	Zavedení Buddy programu na Biskupském gymnáziu ve Žďáru nad Sázavou do konce prvního pololetí školního roku 2023/2024	Škola má zavedený Buddy program	Prezenční listiny - důkaz, že každý Ukrajinec má svého buddyho	Koordinátor, buddies, bude buddy pro každého Ukrajince
VÝSTUPY	V1: Vyškolený koordinátor V2: Vyškolení buddies V3: Osvěta ve škole (projektový den) V4: Vytvoření metodických materiálů Buddy programu	V1: Výběr koordinátora V2: Výběr buddies V3: Příprava workshopu V4: Pravidla, harmonogram, průvodce pro buddies	V1: Absolvování školení V2: Absolvování školení V3: Realizace workshopu V4: Textové dokumenty	V1: Bude schopný koordinátor. V2: Budou schopní buddies. V3: Osvěta pomůže otevřenosti na škole. V4: Příručka bude nápomocná pro buddies
AKTIVITY	V1 Aktivita 1: Nábor koordinátora Aktivita 2: Výběr koordinátora Aktivita 3: Školení koordinátora	V1 Aktivita 1: Počet přihlášených uchazečů Aktivita 2: Zaměstnání koordinátora Aktivita 3: Absolvování školení	V1 Aktivita 1: Počet odeslaných CV Aktivita 2: Pracovní smlouva Aktivita 3: Certifikát	V1: Výběr kvalitního koordinátora.
	V2 Aktivita 1: Nábor buddies Aktivita 2: Výběr buddies Aktivita 3: Školení buddies	V2 Aktivita 1: Počet přihlášených uchazečů Aktivita 2: Zvolení nejvhodnějších adeptů Aktivita 3: Absolvování školení	V2 Aktivita 1: Seznam uchazečů Aktivita 2: Zápis hodnocení pohovorů Aktivita 3: Certifikát	V2: Výběr vhodných buddies.
	V3 Aktivita 1: Workshopy (projektový den)	V3 Aktivita 1: Realizace workshopů (projektového dne)	V3 Aktivita 1: Foto záznam	V3: Lektorům se podaří rozvinout dialog ohledně kontroverzních témat jako je např. migrace.
	V4 Aktivita 1: Stanovení pravidel programu Aktivita 2: Vytvoření harmonogramu Aktivita 3: Průvodce Buddy programem	V4 Aktivita 1: Soubor pravidel Aktivita 2: Ganttův diagram Aktivita 3: Praktická příručka pro buddies	V4 Aktivita 1: Textový dokument Aktivita 2: Ganttův diagram Aktivita 3: Příručka	V4: Metodické materiály budou nápomocné.
		Prostředky: Koordinátor, buddies, prostory, peníze, občerstvení (káva, zákusek), spolupracující škola/organizace (sdílení zkušeností atd.)	Rozpočet: Koordinátor, školení (možná zadarmo), workshopy (možná zadarmo), občerstvení, odměna buddies	Výchozí podmínky: - Ukrajinci na škole - Škola chce přijmout program

17 Harmonogram – Ganttův diagram

Graf: Ganttův diagram

18 Rozpočet

Osobní výdaje	Cena za jednotku	Počet jednotek	Celkem
Projektový manažer	50 000	1	300 000 (za 6 měsíců)
Koordinátor (sociální pracovník)	15 000	1	60 000 (za 4 měsíce)
Grafik	15 000	1	15 000
Celkem za osobní výdaje			375 000

Tabulka: Rozpočet 1

Spotřební výdaje	Cena za kus/balení v Kč	Jednotkou je kus	Celkem v Kč
Občerstvení:			4560
Káva	25	50	1250
Čaj	15	50	750
Mléko	15 (balení)	50	500
Cukr	30 (balení)	2	60
Zákusky	40	50	2000
Tisk příručky	250	10	2500
Kancelářský papír	2	500	1000
Psací potřeby	3	50	1500
Celkem za spotřební výdaje			9560

Tabulka: Rozpočet 2

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak efektivně začlenit ukrajinské děti do školy prostřednictvím Buddy programu bez omezení práv jejich a práv poskytovatelů pomoci. Bylo zjištěno, že ukrajinských dětí není ve Žďáru nad Sázavou mnoho, i přes to je třeba se o děti postarat a vytvořit systém, který jim napomůže při začleňování do školních kolektivů. Zároveň je důležité myslet na poskytovatele pomoci jako jsou např. pedagogové, kteří jsou z pracovní zátěže vyčerpaní a demotivovaní.

Zástupci škol, se kterými jsem v rámci terénního průzkumu komunikovala, souhlasili, že zavedení Buddy programu může být dobrým způsobem řešením nepříznivé situace ukrajinských žáků i přetížených pedagogů. Do procesu by se totiž zapojil školský sociální pracovník. Jeho činností by nebyla pouze koordinace programu, ale i podpora českých žáků a pedagogů školy.

Práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část. Téma jsem popsala z pohledu sociální práce, legislativy a sociální politiky. Práce s ukrajinskými dětmi na školách potřebuje jistě dlouhodobé a udržitelné řešení, proto doufám, že školy zváží zapojení sociálního pracovníka do svého kolektivu a zavedení Buddy programu budou brát jako pozitivní změnu. Praktická část popisovala zavádění Buddy programu na Biskupském gymnáziu ve Žďáru nad Sázavou, kde jsou otevřeni Buddy programu. S programem mají již někteří jedinci zkušenosti. Studenti jsou velmi motivováni do volnočasových aktivit, ať už jde o dobrovolnictví, pořádání konferencí, či jiných zájmových činností, proto vidím ve spolupráci se zaměstnanci a studenty školy velký potenciál.

Bibliografie

BUDDY PROGRAM. [online] In: buddyprogram.org [online] © BUDDY PROGRAM 2023 [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://www.buddyprogram.org/>

BUDDY SYSTEM. The Buddy System. [online] [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/99ddacda-e787-4421-ad64-3f2eae2e04c/IO6_AllContents_Logo.pdf

CEDMO. Ukrajínští studenti musí skládat přijímací zkoušky na české střední školy. In: cedmohub.eu [online] [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://cedmohub.eu/cs/ukrajint-studenti-mus-skldat-pijmac-zkouky-na-esk-stedn-koly/>

COX, David R. a Manohar S. PAWAR. International social work: issues, strategies, and programs. 2nd ed. Thousand Oaks, Calif.: Sage, c2013, xiii, 30 s. ISBN 978-1-4522-1748-2.

DOCKETT, Sue; PERRY, Bob. A buddy doesn't let kids get hurt in the playground": Starting school with buddies. International Journal of Transitions in Childhood, 2005

DOHNALOVÁ, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Olomouc: Caritas – Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2012. ISBN 978-80-87623-02-2.

EPC. Integration In: epc.eu [online] [cit. 2023-07-31] Dostupné z: https://www.epc.eu/content/publications/6_Integration.pdf

ERASMUS STUDENT NETWORK. Buddy program. In: esnvseprague.cz [online] © 2023 [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://esnvseprague.cz/web/cs/home-cs/>

HANTOVÁ, Libuše. Identita sociální práce a sociálních pracovníků. České Budějovice: JCU, Teologická fakulta, Katedra praktické teologie, 2013. Diplomová práce. [cit. 2023-07-31]

HAVLÍKOVÁ, Jana. Sociální práce na základních školách a ve školských poradenských zařízeních: analýza současného stavu v České republice. Praha: VÚPSV, v.v.i., výzkumné centrum Brno, 2018. ISBN 978-80-7416-332-6.

HLADKÝ, J. Etický kodex sociálního pracovníka České republiky. [online]. 2002 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.dchp.cz/res/archive/001/000121.pdf?seek=1561454028>

HEALY, Lynne M. International social work: professional action in an interdependent world. New York: Oxford University Press, 2001, 314 s. ISBN 9780195124453.

HI. Advancing the protection of humanitarian and health workers. In: hi.org [online] 2023 [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: https://www.hi.org/sn_uploads/document/Protection-of-humanitarian-workers---ex-summary_final_2.pdf

IFSW. Global Definition of Social Work. In: ifsw.org [online]. © 2023 International Federation of Social Workers [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>

IFSW. Ethics in Social Work. In: ifsw.org [online]. © 2023 International Federation of Social Workers [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: https://www.ifsw.org/wp-content/uploads/ifsw-cdn/assets/Socialt_arbete_etik_08_Engelsk_LR.pdf

INEE. (2022). Education in Emergencies. In: inee.org [online]. © INEE 2022 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://inee.org/education-in-emergencies#event-universal-declaration-of-human-rights>.

INKLUZIVNÍ ŠKOLA. Praxe v zahraničí. In: inkluzivniskola.cz [online]. [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://inkluzivniskola.cz/praxe-v-zahranici>.

KIEFER, Sarah M. ALLEY, Kathleen M. ELLERBROCK, Cheryl R. Teacher and Peer Support for Young Adolescents' Motivation, Engagement, and School Belonging. [online] University of South Carolina Columbia, South Carolina, 2015. ISSN 1940-4476 Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/19404476.2015.11641184?needAccess=true&role=button>

KOMISAŘKA PRO LIDSKÁ PRÁVA. Inkluzivní vzdělávání v boji proti segregaci v evropských školách stanovisko. In: rm.coe.int [online]. 2017 [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/commdh-positionpaper-2017-1-inclusive-education-cs/1680a035ba>

KOSTELECKÁ, Yvona, David HÁNA a Jiří HASMAN. Integrace žáků-cizinců v širším kontextu. V Praze: Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, 2017. ISBN 978-80-7290-896-7.

KRAJ VYSOČINA. Statistika počtu ukrajinských uprchlíků ve školách. In: [Kr-vysocina.cz](http://kr-vysocina.cz) [online]. Jihlava, 2023 [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://www.kr-vysocina.cz/statistika-poctu-ukrajinskych-uprchliku-ve-skolach/d-4120432>

KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. Sociální politika. Praha: Codex Bohemia, 2015. ISBN 978-80-7478-921-2.

MATOUŠEK, Oldřich. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, Oldřich. Základy sociální práce. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

META. o METĚ. In: [Meta-ops.eu](http://meta-ops.eu) [online]. ©2023 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://meta-ops.eu/clanek/o-mete/>

MIGRACE. Manuál lokální integrace. In: migrace.com [online]. © 2011–2023 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: https://www.migrace.com/cs/regularizace/mesta-a-inkluzivni-strategie/integracni_manual

MIGRACE ONLINE. Lex Ukrajina základní přehled. [Migraceonline.cz](http://migraceonline.cz) [online]. © 2023 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/lex-ukrajina-zakladni-prehled>

- MPSV. Standardy kvality sociálních služeb. In: mpsv.cz [online]. © Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/standardy-kvality-socialnich-sluzeb>
- MPSV. Vzdělávání cizinců. In: cizinci.cz [online]. © Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/vzdelavani>
- MŠMT. Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. In: msmt.cz [online]. © 2013–2023 MŠMT [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>
- MŠMT. Vzdělávání žáků cizinců. In: msmt.cz [online]. © 2013–2023 MŠMT [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vzdelavani-zaku-cizincu>.
- NAKONEČNÝ, M. Psychologie osobnosti. Vydání druhé, rozšířené a přepracované. Praha: Academia, 2009 [cit. 2023-07-31]
- NIVAM. Program rovesníckej podpory. In: statpedu.sk [online]. © 2022 Národný inštitút vzdelávania a mládeže [cit. 2023-07-31] Dostupné z: <https://www.statpedu.sk/sk/vyskum/vzdelavanie-deti-cudzincov/program-rovesnickej-podpory/>
- NPI. Podpora pedagogických pracovníků pro práci s dětmi/žáky cizinci ve školách. In: npi.cz [online] Národní pedagogický institut České republiky 2023 [cit. 2023-07-31] Dostupné z: <https://www.npi.cz/projekty/4614-podpora-pedagogickych-pracovniku-pro-praci-s-detmi-zaky-cizinci-ve-skolach>
- PALAŠČÁKOVÁ, Dita, ed. Formování profese interkulturní pracovník/pracovnice: zahraniční zkušenosti, praxe a vzdělávání v ČR. Praha: InBáze, 2014. ISBN 978-80-905759-0-5.

- PAQ RESEARCH. Integrace ukrajinských uprchlíků: rok poté. In: paqresearch.cz [online]. 2023. [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.paqresearch.cz/post/integrace-ukrajinskych-uprchliku-rok-pote>
- PAQ RESEARCH. Ukrajinské děti se učí rychle česky, i tak potřebujeme intenzivnější výuku jazyka. In: paqresearch.cz [online]. 2023. [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://www.paqresearch.cz/post/ukrajinske-deti-se-uci-rychle-cesky-i-tak-potrebuji-intenzivnejsi-vyuku-jazyka>
- PAQ RESEARCH. Dobře začlenit se zatím stihla polovina ukrajinských dětí. Potřebujeme dostupnější školky i kroužky In: paqresearch.cz [online]. 2023. [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://www.paqresearch.cz/post/vzdelavani-uprchlici-leto-2023>
- PILÁT, Miroslav; ČERVINKOVÁ, Iva; SONNTAGOVÁ, Irena. Sociální politika obce. In Svaz měst a obcí ČR. Příručka pro člena zastupitelstva obce. Praha: SMOČR, 2010. [cit. 2023-07-31]
- PRINCOVÁ, Květoslava. Úvod do zahraniční pomoci s důrazem na etiku jejího poskytování. Olomouc: Caritas – Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2012. ISBN 978-80-87623-04-6.
- PRŮCHA, Jan. Interkulturní komunikace. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3069-1.
- REGISTR POSKYTOVATELŮ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB. Vyhledávání služeb. In: mpsv.cz [online]. 2023. [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do;jsessionid=B65434813B7C36F87AE51A3834ACDD12.node1?SUBSESSION_ID=1690811174910_1
- SAKAMOTO, Izumi. PITNER, Ronald. (2005). Use of Critical Consciousness in Anti-Oppressive Social Work Practice: Disentangling Power Dynamics at Personal and Structural Levels. British Journal of Social Work. [online] [cit. 2023-07-31] Dostupné z: <file:///C:/Users/barca/Downloads/SakamotoPitner2005AOPCCBJSW.pdf>

SOCIÁLNÍ NOVINKY. Mezinárodní sociální práce. In: socialninovinky.cz [online] 2019 [cit. 2023-07-31]. ISSN 2464-6792 Dostupné z: <https://socialninovinky.cz/novinky-v-socialni-oblasti/569-mezinarodni-socialni-prace>

SPHERE. The Sphere Handbook. In: spherestandards.org [online]. © Sphere Association, 2018 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://handbook.spherestandards.org/en/sphere/#ch001>

SWAA. Role of school social worker. In: swaa.org [online]. [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://www.sswaa.org/school-social-work>

ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9. [cit. 2023-07-31]

TOMEŠ, Igor. Úvod do teorie a metodologie sociální politiky. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3. [cit. 2023-07-31]

UNESCO. The right to education. In: unesco.org [online]. © 2023. [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://www.unesco.org/en/right-education>

UNESCO. Intercultural competences. In: unesco.org [online]. © 2023. [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000219768>

UNHCR. Terminologie a fakta. In: unhcr.org [online]. © UNHCR 2001-2023. [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/cz/wp-content/uploads/sites/20/2019/04/Fakta-a-terminologie.pdf>

UNHCR. What we do. In: unhcr.org [online]. © UNHCR 2001-2023. [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/what-we-do>

UNICEF. Kancelář UNICEF pro podporu řešení uprchlické situace v České republice. In: unicef.org [online]. © 2023. [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/eca/cs/kancel%3%A1%C5%99-unicef-pro-podporu-%C5%99e%C5%A1en%C3%AD-uprchlick%C3%A9-situace-v-%C4%8Desk%C3%A9-republice>

USNESENÍ VLÁDY ČR. Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu 2023. In: v Praze: USNESENÍ VLÁDY ČR. [online]. 2022, číslo 1051. [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

VEČEŘA, Miloš; Martina URBANOVÁ a kol. Interkulturní mediace v sociologickém a právním kontextu. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2017. 190 s. Spisy Právnické fakulty MU, řada teoretická, edice Scientia, sv. č. 610. ISBN 978-80-210-8897-9. [cit. 2023-07-31]

VZDĚLANÝ ZASTUPITEL. Sociální politika obce. In: vzdelanyzastupitel.cz [online] [cit. 2023-07-31] Dostupné z: <http://www.vzdelanyzastupitel.cz/data/filebank/d8e46d1b-4a41-4cc4-be21-65a0c8e92946.pdf>

ZÁKONY PRO LIDI. Sdělení č. 104/1991 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. In: Zakonyprolidi.cz [online]. 2023 [cit.2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>.

ZÁKONY PRO LIDI. Zákon č. 325/1999 Sb. o azylu. In: zakonyprolidi.cz [online]. ©2010-2023 [cit.2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325>.

ZÁKONY PRO LIDI. Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů (zákon o pobytu cizinců na území ČR). In: Zakonyprolidi.cz [online]. ©2010-2023 [cit.2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326>

ZÁKONY PRO LIDI. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: Zakonyprolidi.cz [online]. ©2010-2023 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

ZÁKONY PRO LIDI. Usnesení č. 2/1993 Sb. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního

pořádku České republiky. In: Zakonyprolidi.cz [online]. ©2010-2023 [cit. 2023-04-24].
Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>

ZÁKONY PRO LIDI. Zákon č. 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách. In:
Zakonyprolidi.cz [online]. ©2010-2023 [cit. 2023-07-30]. Dostupné z:
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108#cast3-hlava2>

ZÁKONY PRO LIDI. Zákon č. 65/2022 Sb. Zákon o některých opatřeních v souvislosti s
ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace In:
Zakonyprolidi.cz [online]. ©2010-2023 [cit. 2023-07-30]. Dostupné z:
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2022-65>

Seznam tabulek a grafů

Graf: Integrace do českých kolektivů.....	50
Obrázek: Problem tree.....	57
Tabulka: Logframe.....	93
Graf: Ganttův diagram.....	95
Tabulka: Rozpočet 1.....	97
Tabulka: Rozpočet 2.....	97

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá zaváděním Buddy programu na Biskupském gymnáziu ve Žďáru nad Sázavou do konce prvního pololetí školního roku 2023/2024. Teoretická část práce se snaží představit způsoby práce s ukrajinskými studenty, zmapovat celkovou situaci na školách ve Žďáru nad Sázavou a zvážit zavedení Buddy programu jako možnost řešení integrace na školách. Druhá praktická část se zaměřuje na samotný projekt. Práce představuje podmínky pro zavedení programu na škole a projektový harmonogram. Výsledkem zavedení programu by měla být realizace Buddy programu při začleňování ukrajinských dětí do školy.

Klíčová slova:

Integrace, školství, interkulturní práce, antiopresivní přístup, Buddy program, ukrajinští žáci, příjemci a poskytovatelé

Anotation

This bachelor's thesis deals with the implementation of the Buddy Programme at the Bishop's Grammar School in Žďár nad Sázavou by the end of the first semester of the school year 2023/2024. The theoretical part of the thesis tries to introduce the ways of working with Ukrainian students, to map the overall situation at schools in Žďár nad Sázavou and to consider the implementation of the Buddy Programme as a solution for integration at schools. The second practical part focuses on the project itself. The thesis presents the conditions for the introduction of the programme at the school and the project timetable. The introduction of the programme should result in the implementation of the Buddy Programme in the integration of Ukrainian children in school.

Keywords:

Integration, school system, intercultural work, anti-oppressive approach, Buddy program, Ukrainian students, recipients and provider

